

מתוך היקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניי בניי כשתילי זרתיים סביב לשלחנם,
הכמים ונבונים, ובתיים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת ויצא

אותיות א • ד

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושיו וספריו יזכה לישועות בבניי חיי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון





יו"ל ע"י האיגוד העולמי להפצת תורת "זרע שמשון"

לקבלת הגיון נא לשלוח למייל: zera277@gmail.com

ארה"ב
הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק
הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות והפצת הגיונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מדינת ישראל (17) סניף 635 מספר השבון 71713028 ע"ש זרע שמשון, כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודביו תורתו הקדושים וכן מכל צדקה וצדקה, וזושפע על הלומדים ועל המסייעים בני חיי ומוזני ועל טוב סלה כהבטחתו בהקדמת ספריו.

לשוחפת של ברכה בכל ית

מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל
02-80-80-500

ארה"ב
347-496-5657

הוצאת והפצת קונטרס 'זרע שמשון העבואר' נתנם לזכות והצלחת

דניאל אורי בן רגינה מלכה

שיראה הצלחה וברכה בלי גבול ובלי עדה בעסקי בכל העולם וייתקיים בו הפסוק "ופרצת יעה וקדצה" צפונה ונגבה"

הוצאת והפצת קונטרס 'זרע שמשון העבואר' נתנם לזכות והצלחת

אהרן בן גיטל בילא וכל משפחתו וכל הנלוים אליו

לשפע ברכה והצלחה גדולה וסייעתא דשמיא בכל עכל כל

פְּרִשְׁת וַיֵּצֵא

א

מִדְרָשׁ יִלְקוּט (שמעוני ויצא רמז קיז),
 'וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם' (בראשית כח,
 יא), בְּקֵשׁ לַעֲבֹר, וְנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּתַל
 לַפְּנִיּוֹ. וְרַבְּנָן אָמְרִי, 'פִּי בָא הַשְּׁמַשׁ'
 (שם), כִּבְּהַ הַשְּׁמַשׁ, מְלַמֵּד שְׁהַשְּׁקִיעַ
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַחֲמָה שְׁלֵא

בְּעוֹנָתָהּ, פְּדִי לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ
 בְּצַנְעָהּ. מִשָּׁל לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שָׂבֵא
 אֲצִלוֹ לַפְּרָקִים, אָמַר הַמֶּלֶךְ, כִּבְּנֵי
 הַפְּנָסִים, שְׂאֵנִי רוֹצֵה לְדַבֵּר עִם אוֹהֲבֵי
 בְּצַנְעָהּ. כִּדְ הַשְּׁקִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 וְכו', עכ"ל.

מֵאִמְרֵם ז"ל
 'וַיִּפְגַּע
 בַּמָּקוֹם'
 בְּקֵשׁ לַעֲבֹר
 נַעֲשֶׂה כְּתַל
 לַפְּנִיּוֹ

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

א

יעקב אבינו חיזק יסודות העולם, ובלביתנו נרמזו הגלות והגאולה

שְׂאֵא בְּעוֹנָתָהּ - לפני הזמן שהיתה ראויה
 לשקוע, והיינו בעוד היום גדול, כדי
 שיתעכב יעקב וילון שם, פְּדִי שִׁיכֵל לְדַבֵּר
 עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֵׁם בְּהַר הַמְּוֹרִיָּה, שֶׁהוּא
 מְקוֹם קְדוֹשׁ וּמוֹכֵן לְהַשְׂרֵאת רוּחַ הַקְּדוֹשׁ,
 בְּצַנְעָהּ - בחלום, בעת שינתו בלילה. מִשָּׁל
 לְמַה הִדְבֵּר דוֹמָה, לְאוֹהֲבֵי שֶׁל מֶלֶךְ שָׂבֵא
 אֲצִלוֹ לַפְּרָקִים - שהאוהב מבקר אצל
 המלך מזמן לזמן, אָמַר הַמֶּלֶךְ לַעֲבָדָיו,
 כִּבְּנֵי אֶת הַפְּנָסִים - הנרות המאירים את
 הארמון, לְפִי שְׂאֵנִי רוֹצֵה לְדַבֵּר עִם אוֹהֲבֵי
 בְּצַנְעָהּ - שלא יראו באי הארמון שאני
 מדבר עמו, כִּדְ הַשְּׁקִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 וְכו' חמה שלא בעונתה, כדי לדבר עם
 יעקב בצניעה, עכ"ל.

דקדוקים בדברי הילקוט בענין לינת יעקב בהר המורייה
 כתוב בִּמְדְרָשׁ יִלְקוּט (שמעוני ויצא רמז
 קיז)^א, עַל הַפְּסוֹק (בראשית כח, יא)^ב 'וַיִּפְגַּע
 בַּמָּקוֹם' - כשברח יעקב מפני עשו והלך
 לחרון אל לבן אחי רבקה אמו, הגיע אל
 ה'מקום הידוע', שהוא הר המורייה,
 ודרשו^ג, שֶׁבְּקֵשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לַעֲבֹר מֵהַר
 הַמְּוֹרִיָּה, וְלֹא לְהִתְעַכֵּב וּלְלוֹן שֵׁם, וְנַעֲשֶׂה
 כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ כְּמֹו כְּתוּב 'וַיִּפְגַּע' - כְּקִיר
 הַמוֹנֵנוּ מֵלַעֲבוֹר מִשָּׁם. וְרַבְּנָן אָמְרִי -
 חֲכָמִים דְּרָשׁוּ אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוֹק (שם) 'וַיִּלָּן
 שֵׁם פִּי בָא הַשְּׁמַשׁ', כִּאִילוֹ כְּתוּב שֶׁהַקְּב"ה
 'כִּבְּהַ הַשְּׁמַשׁ', וְזֶה מְלַמֵּד שְׁהַשְּׁקִיעַ
 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַחֲמָה - הַשְּׁמַשׁ

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

הביא שבגור הקודש ביאר, שכל העולם נעשה ככותל
 לפניו והרי זה כאילו 'פגע' בכותל, והכוונה שאו
 שקעה חמה שלא בעונתה, ובא לפניו עמוד חשך
 וערפל ככותל. ד. לפניו בילקוט, 'כיבה
 השמש'. וביפה תאר השלם (שם) ביאר, שנחשב כאילו
 יעקב כיבה השמש אחר שבעבורו שקע [אמנם

א. וכן הוא בבראשית רבה (סח, י). ב. לשון
 הפסוק, 'וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלָּן שֵׁם פִּי בָא הַשְּׁמַשׁ וַיִּקַּח
 מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּח בַּמָּקוֹם הַהוּא'.
 ג. בפירוש מהר"ו (ב"ר שם) ביאר, לפי שלא הזכיר
 שם המקום, על כן דורש שכל העולם נעשה ככותל
 לפניו ולא יוכל לעבור, על כן 'וילן שם'. ובעץ יוסף

לְמִשְׁלַל דְּקָאמַר, מְשַׁל לְאוּהַבוּ שְׁל מְלֶךְ וְכו'.

וּלְתַרְיָן עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, נְקֻדִים מֵאֵי דְאִיתָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק ל"ה, 'וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו' (שם כח, יח), מַה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, נָטָה רַגְלֵי יְמִינוֹ וְטַבַּע אֶת

יַשׁ לְדַקְדָּק, מֵאֵי אִכְפַּת לִיה לְהַעֲוֹלָם שְׁיַעֲבֹר יַעֲקֹב אוֹ לְאוֹ, עַד שְׁנַעֲשֶׂה כְּתֹל לְפָנָיו. וְעוֹד, לְמַה לֹּא הִפִּיל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְרַדְמָה עָלָיו אֶפְלוֹ בַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁעֵשָׂה לְאַבְרָהָם, דְּכְתִיב (שם טו, יב) 'וְתַרְדְּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם' וְכו'. וְלְמַה דְּוָקָא הַצֶּרֶף לְדַבְרַ עֲמוֹ בְּצַנְעָא. וְמַה צֶּרֶף

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מְשַׁל לְאוּהַבוּ שְׁל מְלֶךְ וְכו' - מה מוסיף המשל ביאור בטעם שרצה הקב"ה לדבר עם יעקב בלילה¹. שמלשון המדרש נראה שדווקא אצל מלך מצינו שמדבר בצינעא, ולא אצל כל אדם², וקשה, שהואיל והוא ענין של אהבה לחבירו, שמדבר עמו באופן ששום אדם לא יפריעהו וכיוצא³, הרי מצוי כן אצל כל אדם שעושה כן עם אוהבו כשרוצה להראות ידידות ואהבה יתירה אליו.

יסודות הארץ נתחזקו והושלמו כשבא יעקב להר המוריה וְתַרְיָן עַל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן - מתחילה נתרץ את הקושיא הראשונה, למה הקפיד העולם שלא יעבור יעקב אבינו מהר המוריה [ולאחר מכן נתרץ את שאר הקושיות], וְנְקֻדִים לְהַבִּיא מֵאֵי דְאִיתָא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶק ל"ה, 'וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו' (בראשית כח, יח)⁴, מַה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הָאֶבֶן שְׁשָׁם יַעֲקֹב מִרְאֲשֵׁתָיו, נָטָה - היטה [כביכול] את רַגְלֵי יְמִינוֹ וְטַבַּע -

יַשׁ לְדַקְדָּק ולהקשות בדברי הילקוט, מֵאֵי אִכְפַּת לִיה לְהַעֲוֹלָם שְׁיַעֲבֹר - אם יעבור יַעֲקֹב ולא יתעכב בהר המוריה, או לְאוֹ - שלא יעבור אלא יתעכב שם, עַד כִּדֵּי כַךְ שְׁנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּמִין כְּתֹל לְפָנָיו כִּדֵּי שֶׁלֹּא יוּכַל לְעַבּוֹר מִשָּׁם.

וְעוֹד קִשָּׁה עַל דְּרַשְׁתָּ רַבְנָן, לְמַה הוּצֵרֶךְ הַקְב"ה שְׁיַעֲקֹב יִלּוֹן שָׁם דוּקָא בְּלִילָה כִּדֵּי לְדַבֵּר עִמוֹ, וְלְמַה לֹּא הִפִּיל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְרַדְמָה - שינה עמוקה עָלָיו אֶפְלוֹ בַיּוֹם כְּשֶׁהִגִּיעַ לְהַר הַמּוֹרִיָּה, כְּמוֹ שְׁעֵשָׂה לְאַבְרָהָם כְּשֶׁנִּגְלָה אֵלָיו בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים, דְּכְתִיב (בראשית טו, יב)⁵ 'וְתַרְדְּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם' וְכו', שֶׁלִּפְנֵי שֶׁשָּׁקְעָה הַחֲמָה, נִגְלָה עֲלָיו הַקְב"ה⁶.

וְעוֹד קִשָּׁה, לְמַה דְּוָקָא הַצֶּרֶף הַקְב"ה לְדַבְרַ עֲמוֹ בְּצַנְעָא - בחלום הלילה דווקא, ובשביל כך השקיע את השמש קודם זמנה, ולא היה יכול לדבר עמו בהקיץ ובנגלה⁷. וְעוֹד קִשָּׁה, מַה צֶּרֶף לְמִשְׁלַל דְּקָאמַר הַמְּדַרְשׁ

ציונים ומקורות

השלם (כ"ר שם), עיין שם מה שתירץ. וראה בעין החיים (לרבי חיים אבולעפאי זצ"ל, פרשת ויצא), שדן בדברי המדרש והיפה תואר. ה. ראה ביפה תואר השלם (שם) שביאר כוונת המשל, לפי דרכו בדברי המדרש. ט. שאם לא כן, היה די להביא משל מהתנהגות כל אדם עם אוהבו, וכדרך חז"ל להביא משל ממדת בשר ודם, ולא דווקא ממלך. י. לשון הפסוק, וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשָּׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל רֵאשָׁהּ.

מלשון הילקוט מבואר שהקב"ה כיבה השמש]. ודרשו כן משום שלא היה הכתוב צריך לכתוב שבא השמש, שהוא מובן ממה שכתוב וילין שם. ועוד, שהיה צריך לכתוב ויבוא השמש וילין שם. ה. לשון הפסוק, וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבוֹא וְתַרְדְּמָה נָפְלָה עַל אַבְרָם וְהָנָה אֵימָה חֲשֵׁכָה גְדוֹלָה נִפְלֵת עָלָיו. ו. שהרי כתוב שם וַיְהִי הַשָּׁמֶשׁ לְבוֹא, והיינו שעוד לא שקעה החמה רק היה בזמן הסמוך לשקיעתה, וכן מבואר בתרגום יונתן שם, וכן בדברי רש"י (שם טו, יז ד"ה והנה). ז. וכך הקשה ביפה תואר

וְלָכֵן הָיָה מִקְפִּיד הָעוֹלָם שְׂלֵא יַעֲבֹר,
בְּדִי שְׂעַל יְדֵי זֶה יִתְחַזְּקוּ יְסוּדוֹתָיו.
וְנַעֲשֶׂה כְּתֵל לְפָנָיו, לְרַמּוֹ לוֹ שְׂאֵם לֹא
יִתְעַכֵּב וְיַעֲשֶׂה הַיְסוּדוֹת, הָעוֹלָם בְּמַל,
וְאִין עוֹד דְּרָךְ לַעֲבֹר, לְפִי שְׂלֵא יִהְיֶה
עוֹד עוֹלָם.

אֲמָנָם אִי קִשְׂיָא הָא קִשְׂיָא, דְּלָמָּה
דְּוָקָא בְּשַׁעָה זֹו הַקְּפִיד
הָעוֹלָם שְׂיַעֲשֶׂה יְסוּדוֹתָיו. וְעוֹד,
שְׂנִרְאָה שְׂאֵם לֹא הָיָה מִתְעַכֵּב שְׂם

הָאֲבָן עַד עֲמָקֵי תְּהוֹמוֹת, וְעֲשֶׂה אוֹתָהּ
סְנִיף לְאַרְצָא, כְּאֲדָם שְׂעוֹשֶׂה סְנִיף
לְכַפָּה. לְפִיכֵךְ נִקְרָאת אֲבָן שְׂתִיָּה,
שְׂמִשְׁם הוּא מְבוֹר הָאֲרֶץ, וּמִשְׁם
נִמְתַּחַת כֹּל הָאֲרֶץ, וְעֲלֶיהָ הֵיכַל ה' -
עוֹמֵד, שְׂנִאָמַר (שֵׁם כַּח, כב) 'וְהָאֲבָן הַזֹּאת
אֲשֶׁר שְׂמִתִּי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים'
וְכוּ, עכ"ל.

נִרְאָה מִכָּאן, שְׂעֲדִין לֹא נִבְרָאוּ
יְסוּדוֹת הָעוֹלָם עַד הַשְּׂתָא,

זֶרַע שְׂמִישׁוֹן הַמִּבְאֵר

לְפָנָיו, לְרַמּוֹ לִי שְׂאֵם לֹא יִתְעַכֵּב שֵׁם וְיַעֲשֶׂה
הַיְסוּדוֹת עַל יְדֵי הָאֲבָן שִׁישִׁים מְרֻאֲשׁוֹתָיו,
הָעוֹלָם בְּמַל - שִׁיתְמוֹטֵט מַחֲמַת שְׂאִין לוֹ
יְסוּדוֹת, וְאִין עוֹד דְּרָךְ לַעֲבֹר, לְפִי שְׂלֵא
יִהְיֶה עוֹד עוֹלָם.

אחרי הולדת ה"ב שבטים לא היה העולם יכול להתייסד
אֲמָנָם לאחר שביארנו שמה שהעולם
יעיב את יעקב מלעבור היה כדי שיתחזקו
יסודותיו, אִי קִשְׂיָא הָא קִשְׂיָא - אם באנו
להקשות בדברי הילקוט, כך יש להקשות,
דְּלָמָּה דְּוָקָא בְּשַׁעָה זֹו שהגיע יעקב להר
המוריה בדרכו לילך לחרון, הַקְּפִיד הָעוֹלָם
שְׂיַעֲשֶׂה לוֹ יַעֲקֹב עַכְשָׁיו אֵת יְסוּדוֹתָיו - על
ידי שנייה האבן מראשותיו, ויטביענו
הקב"ה לעומק התהום. וְעוֹד יש להוסיף
ולחזק קושייתנו, שְׂנִרְאָה שֵׁלָכֵן הִיָּה נִצְרָךְ
שִׁיעֲשֶׂה עֵתָה אֵת הַיְסוּדוֹת, מִפְּנֵי שְׂאֵם יַעֲקֹב
לֹא הָיָה מִתְעַכֵּב שְׂם אִזְּ בִּיעִיאתו מארץ
ישראל כשהלך לביתו של לבן לעשות כן,

הטביע ברגלו את האבן" עַד עֲמָקֵי
תְּהוֹמוֹת - עומק התהום, וְעֲשֶׂה אוֹתָהּ - את
האבן, סְנִיף - חיבור לְאַרְצָא כדי לחזקה,
כְּאֲדָם שְׂעוֹשֶׂה סְנִיף לְכַפָּה - כמו חיבור של
עץ או אבן, שְׂעוֹשֶׂה אֲדָם לְתַקְרָתוֹ [העשויה
כמין קשת²¹] כְּדִי לְחַזְּקָה²². לְפִיכֵךְ נִקְרָאת
אֲבָן זֹו 'אֲבָן שְׂתִיָּה' - אבן היסוד של
העולם²³, לְפִי שְׂמִשְׁם - מאבן זאת, הוּא
מְבוֹר - אמצע כדור הָאֲרֶץ²⁴, וּמִשְׁם נִמְתַּחַת
- נמשכה ונפרסה כֹּל הָאֲרֶץ, וְעֲלֶיהָ - על
האבן הזאת, הֵיכַל ה' - בית המקדש
עוֹמֵד²⁵, שְׂנִאָמַר (שֵׁם כַּח, כב) 'וְהָאֲבָן הַזֹּאת
אֲשֶׁר שְׂמִתִּי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים' וְכוּ,
עכ"ל.

וְנִרְאָה מִכָּאן, שְׂעֲדִין לֹא נִבְרָאוּ יְסוּדוֹת
הָעוֹלָם עַד הַשְּׂתָא - עד עכשיו, כשהיה יעקב
בהר המוריה, וְלָכֵן הָיָה מִקְפִּיד הָעוֹלָם שְׂלֵא
יַעֲבֹר מִשְׁם, בְּדִי שְׂעַל יְדֵי זֶה יִתְחַזְּקוּ
יְסוּדוֹתָיו, וְעַל כֵּן נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּמוֹ כְּתֵל

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

'סבור'. רד"ק (שופטים ט, לו). מו. אולי הכוונה
ש'כנגד' מקומה בתהום, עומד היכל ה'. ובפרקי דרבי
אליעזר (פ"י) כתוב 'אבן שתייה קבועה בתהומות תחת
היכל ה', ובני קרח עומדים ומתפללין עליה.
יו. לשון הפסוק 'והאבן הזאת אשר שמתתי מצבה
יהיה בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך'.

יא. לפנינו בפרקי דרבי אליעזר, וטבעה האבן.
יב. ע"פ רע"ב (ב"מ פ"י מ"ד). יג. ע"פ פרקי
דרבי אליעזר (פלה). יד. אבן שתייה, הוא
מלשון הפסוק (שמואל א ב, ח) 'זישת עליהם תבל'.
רד"ל. טו. כמו שה'סבור' באדם הוא מיצוע
הגוף, כן יקרא מיצוע הארץ והמקום הגבוה מיעו

י"ב חֲדָשִׁים, י"ב צְרוּפֵי הַיּוֹ"ה (תנחומא פְּרֻשַׁת וַיֵּשֶׁב סִימָן ח, ויחי סִימָן טז), וְאִם הָיָה מֵעֶמֶד הַשְּׁבֻטִים קָדָם שְׁנַתִּיפֵד הָעוֹלָם, אִי אֶפְשָׁר לוֹ עוֹד לְהַתִּיפֵד, שְׂמִצְיָנוּ בְּמִדְרָשֵׁי רַז"ל בְּפְרֻשַׁת בְּרֵאשִׁית (כ"ד ח, ו; ילקוט שמעוני רמז יג), רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי

אָז, לֹא יִהְיֶה עוֹד אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם בְּחִזְרָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה זֶה וְעַל מָה זֶה.

וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, לְפִי שְׂיַעֲקֹב אָז הָיָה הוֹלֵךְ לְהַעֲמִיד י"ב שְׁבֻטִים, שְׁהֵם קִיּוּם הָעוֹלָם מִמָּוֶשׁ, שְׁהֵם כְּנָגֵד י"ב מְזֻלוֹת,

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שבשנה³, וכנגד י"ב צְרוּפֵי שֵׁם הַקְּדוֹשׁ הַיּוֹ"ה - י"ב אוֹפְנִים שִׁבְחָם נִיתֵן לְסֹדֵר אֶת כְּתִיבַת אַרְבַּעַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ (תנחומא פְּרֻשַׁת וַיֵּשֶׁב סִימָן ח, ויחי סִימָן טז)³⁰.

וְאִם הָיָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ מֵעֶמֶד - מוֹלִיד אֶת בְּנָיו, שֵׁהֵם י"ב הַשְּׁבֻטִים - שִׁמְהָם נַחֲלָקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי י"ב שְׁבֻטִים], קָדָם שְׁנַתִּיפֵד הָעוֹלָם, שׁוֹב אִי - לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לֹא לְעוֹלָם עוֹד לְהַתִּיפֵד - שִׁתְּחַזְּקוּ יִסּוּדוֹתָיו. וְיִוָּבֵן, בְּהַקְּדָם מִה שְׂמִצְיָנוּ בְּמִדְרָשֵׁי רַז"ל בְּפְרֻשַׁת בְּרֵאשִׁית (כ"ד ח, ו. ילקוט שמעוני רמז יג), רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי³² אָמַר, בְּדַעַת - בִּישׁוּב

לֹא יִהְיֶה עוֹד אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם - אֶת יִסּוּדוֹת הָאֶרֶץ, בְּחִזְרָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה זֶה וְעַל מָה זֶה - מְדוּעַ דּוּקָא עַכְשָׁיו הוּא הַזְּמַן לְחִזּוּק יִסּוּדוֹת הָעוֹלָם, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיעֲשׂוּ כֵן בְּזְמַן אַחֵר.

וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, לְפִי שְׂיַעֲקֹב אָז הָיָה הוֹלֵךְ לִישָׁא נְשִׁים מִבְּנוֹת לְבָן, כְּדִי לְהַעֲמִיד עַל יְדֵיהֶן י"ב שְׁבֻטִים, שְׁהֵם קִיּוּם הָעוֹלָם מִמָּוֶשׁ - שִׁבְשִׁבִילָם וְכִנְגָדָם נִבְרָא הָעוֹלָם וּמִתְקַיְיֵמִים בּוֹ פְּרֻטֵי קִיּוּמוֹ³¹, שְׁהָרִי הִי"ב שְׁבֻטִים, הֵם כְּנָגֵד י"ב מְזֻלוֹת הַמִּשְׁמָשִׁים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם³³, וְכִנְגֵד י"ב חֲדָשִׁים

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

לְנִסְעֵצָק, חֲקָקָן חֲצָבָן שֶׁלְקָן צִרְפָן וְהַמִּירָן וְצַר בַּהֲן, שְׁנַיִם עֶשֶׂר מְזוֹלוֹת כְּעוֹלָם, שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים בְּשֵׁנָה, שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִנְהַיְגִים בְּנַפְשׁוֹ. וְרֵאָה עוֹד בְּהַקְּדָמָה לְתַלְמוּנֵי זוּהַר (ט, ב) כְּעִנְיָן י"ב הַצִּירוּפִים הַנְּרַמְזִים בִּישׁוּב פְּסוּקִים. רֵאָה בְּפִירוּשׁ הַרִיקָאֲנָטִי (שְׁמוֹת כח, ב), שִׁמְנָה אֶת כָּל י"ב הַצִּירוּפִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכָל הַצִּירוּפִים הָאֵלּוּ מוֹרִים עַל הַהוּיָה וְסוּד מִצִּיאוֹת הַשָּׁמַיִם וְכוּ', וְכִנְגֵד י"ב צִירוּפִים אֵלּוּ כִּאֵן י"ב שְׁבֻטִים, כָּל שְׁבֻט יֵשׁ לוֹ חוֹתֵם אֶחָד מֵאֵלּוּ הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר. וּבִשְׁל"ה (מִסַּכַּת חוֹלִין תוֹרָה אוֹר אוֹת קמ) כָּתַב ז"ל, וְזֶה י"ב עֲנָפִים, שֵׁהֵם הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים הַמְּקוּבְצִים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, הַשְּׁנָה מִקְּבֵץ י"ב חֲדָשִׁים, שֵׁהֵם הִי"ב הַיּוֹיֹת, הִי"ב גְּבוּלֵי אֲלַכְסוֹן, שֵׁהֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר צִירוּפִים, שִׁמְצוּרִפִּים מִשֵּׁם בֵּן ד' (אוֹתִיּוֹת) יוֹד"ד, כֹּהֵ: יוֹד"ד, יוֹד"ד, יוֹד"ד, יוֹד"ד, דוֹד"ד, דוֹד"ד, דוֹד"ד, וְדוֹד"ד, וְדוֹד"ד, דוֹד"ד, דוֹד"ד, דוֹד"ד, דוֹד"ד, הֵנָּה בְּכָל חוֹדֶשׁ וְחוֹדֶשׁ פּוֹעֵל הַיּוֹיָה אַחַת מֵאֵלּוּ הִי"ב הַיּוֹיֹת, הַמִּתְחַלְקִים לְאַרְבַּע תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה. כִּי שְׁלֹשָׁה הַיּוֹיֹת הַמִּתְחַלְלִים בְּיוֹד, הֵם פּוֹעֲלִים תְּקוּפָה אַחַת שֵׁהֵם שְׁלֹשׁ הַיּוֹיֹת לְתַקּוּפָה אַחַת שְׁבָעָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. וְכֵן שְׁלֹשׁ הַיּוֹיֹת שִׁמְתַחֲלִילִים בְּה"א, הֵם פּוֹעֲלִים תְּקוּפָה שְׁנִיָּה וְכוּ'. וְרֵאָה עוֹד בְּזוֹהַר, בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה (הַשַּׁעַר הַחֲמִישִׁי). כ.כ. כֵּן הִיא הַגִּירָסָא בִּילְקוּט שְׂמַעוֹנִי. אֲמַנָּם הַגִּירָסָא

יח. וְרֵאָה עוֹד בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ הַלֵּלָן בְּמַעֲלַת הַשְּׁבֻטִים בְּזוֹהַר, וְמָה שְׂצוּיָן בְּהַעֲרָה. רֵאָה בְּדַבְרֵי רַבִּינוּ בְּפְרֻשַׁת שְׁמוֹת (סוף אוֹת א) שֶׁכָּתַב שְׁקִיּוּם הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל י"ב הַשְּׁבֻטִים, וְכַדְבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ (שְׁמוֹר מַח, א), בְּזוֹכוֹת מִי נִבְרָאוּ אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם הָאֶרֶץ, וּבְזוֹכוֹת מִי הֵם עוֹמְדִים בְּזוֹכוֹת (שְׁמוֹת א, א) 'אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְכוּ'. יט. גִּלְגַּל הַחֲמָה הַמְּקִיף אֶת הָעוֹלָם, נַחֲלֵק לְשְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲלָקִים, וְכָל חֵלֶק מִמֶּנּוּ נִקְרָא 'מְזוּל', וְכָל 'מְזוּל' נִקְרָא לְפִי הַצּוּרָה הַנְּרֵאִית הַמְּהוֹכָכִים שִׁתְּחַתִּין, וְשְׁמוֹתָם, טְלָה, שׁוֹר, תְּאוּמִים, סְרֻטָן, אַרְיָה, בְּתוּלָה, מְאוּנִים, עַקְרָב, קֶשֶׁת, גְּדִי, דְּלִי, דְּגִים. ע"פ רַמְבַּ"ם (הַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פ"ג ה"ו).

ח"א (דְּרוֹש ב), שֶׁהָאֶרֶץ לְפֻרְט סֹדֵר הִי"ב חֲדָשִׁים כְּנָגֵד הַשְּׁבֻטִים. כ.א. לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ (פְּרֻשַׁת וַיֵּשֶׁב), אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְכוּ', כְּמָה יַעֲזֵת לְהַעֲמִיד י"ב שְׁבֻטִים וְכוּ', כָּל מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנָגֵד י"ב שְׁבֻטִים, י"ב מְזוֹלוֹת, י"ב חֲדָשִׁים, י"ב שְׁעוֹת בְּיוֹם, י"ב שְׁעוֹת בְּלַיְלָה, י"ב אֲבָנִים שְׁהִיָּה אֶהְרָן לּוֹבֵשׁ. וְזֶה לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ (פְּרֻשַׁת ויחי), הַשְּׁבֻטִים עַל סִדְרוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא מֵהֵלֶךְ, הַיּוֹם י"ב שְׁעוֹת, הַלַּיְלָה י"ב שְׁעוֹת, הַשָּׁנָה י"ב חֲדָשִׁים, הַמְזוֹלוֹת י"ב, לְפִיכֵן כָּל אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֶשֶׂר. וְזֶה לְשׁוֹן סֹפֵר צִיּוּרָה (פִּי"ה מ"ג) 'שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה פְּשוּטוֹת הוֹחֲטִי'

מֵאִמְרֵם ז'ל
בְּדַעַת בְּרָאוּ
שֶׁבָרָא צָרְכֵי
מְזוּנֹתָיו וְכִי
מֵאִמְרֵם ז'ל
אִם זָכָה
אִם אוֹמְרִים
לֹא אֵתָה
לְמַעֲשֵׂה
קְדֻמָּת
בְּרָאשִׁית
שֶׁרָאשִׁית
לֹא וְכִי

וַיֵּשׁ לְדַקְדֵּק בְּאֵלֵי הַמְדַרְשִׁים, דְּמָה
רָצָה לֹאמֹר, בְּדַעַת בְּרָאוּ. וְעוֹד,
מָה תוֹעֵלַת לְאָדָם אִם קָדָם לְעוֹלָם, אוֹ
לֹא קָדָם.

וּמְצִינֵנוּ מִחֲלֻקַּת בְּתֵרָא (כ"ב) דָּף כ"ה
(ע"ב), דְּרַבְנָן סְבָרִי, עַל הַמְזִיק

אָמַר, בְּדַעַת בְּרָאוּ, שֶׁבָרָא צָרְכֵי מְזוּנֹתָיו
וְאַחַר כֵּן בְּרָאוּ. וְהֵכִי נִמְי בְּפְרֻשַׁת תּוֹרִיעַ
(ויק"ר יד, א), אִם זָכָה אָדָם, אוֹמְרִים לוֹ,
אֵתָה קְדֻמָּת לְכָל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. וְאִם
לֹא, אוֹמְרִים לוֹ, יִתּוּשׁ קְדָמְךָ, שְׁלֵשׁוּל
קְדָמְךָ וְכו'.

זֶרַע שְׂמִינֹן הַמְבֹאָר

בראשית קודם שנברא גופך שהוא העיקר
אצלך, וכמו כן, שְׁלֵשׁוּל - תולעת ארוכה
נכחש, ונמצאת באשפה, קְדָמְךָ וְכו', ומכל
שכן ששאר הנבראים קדמוך.

אחרי בריאת האדם אי אפשר שהעולם ייברא לפי שמויק לאדם
וַיֵּשׁ לְדַקְדֵּק בְּאֵלֵי הַמְדַרְשִׁים, דְּמָה רָצָה
הַמְדַרְשׁ לֹאמֹר בְּדַעַת בְּרָאוּ, כְּלוֹמַר, אִיזו
חכמה יתירה יש במה שהקדים הקב"ה את
בריאת מזונות האדם לבריאת האדם עצמו.
וְעוֹד קִשָּׁה, מָה תוֹעֵלַת רְיוּחַ יֵשׁ מִכֵּן שֶׁאָדָם
אִם הוּא קָדָם לְעוֹלָם - לִיצִירַת שָׂרָא מַעֲשֵׂה
בראשית ביצירה, אוֹ שֶׁלֹּא קָדָם לְעוֹלָם, אֵלֹא
שְׁכַל הַיִּצִירָה קְדָמָה לִיצִירַתּוֹ.

וַיֵּשׁ לְבֹאֵר דְּבָרֵי הַמְדַרְשִׁים, בְּהַקְדָּם מֵה
שְׂמִינֹנוּ מִחֲלֻקַּת בְּגִמְרָא כְּבֹא בְּתֵרָא דָּף כ"ה
(ע"ב), בְּדִין הַנוֹטֵעַ אֵילָן בְּשִׂדְהוֹ בְּסִמּוּךְ לְבוֹר
שֶׁבְשִׂדְהָ חֲבִירוֹ²⁰, דְּרַבְנָן - חֲכָמִים סְבָרִי, עַל
הַמְזִיק מוֹטֵל חֲחִיבֵי דְּהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ מִן
הַנִּיזֵק כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְקֵנוּ, וְלִכֵּן אִם הַבוֹר קָדָם,
חִיבֵי בְּעַל הָאֵילָן לְהַרְחִיק אֶת אֵילָנוֹ עֲשֵׂרִים

הדעת שלא במהירות, ובחכמה בְּרָאוּ
הַקְּב"ה לְהָאָדָם, בְּכֵן שֶׁבָרָא מִתְחִילָה בְּשֶׁשֶׁת
יָמֵי בְּרָאשִׁית אֶת צָרְכֵי מְזוּנֹתָיו - שֶׁהֵם
הַפִּירוֹת לְמַאֲכָלוֹ וּבִעֲלֵי הַחַיִּים, וְאַחַר כֵּן
בְּרָאוּ - אֶת הָאָדָם עֲצָמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי²⁰.

וְהֵכִי נִמְי - וכמו כן אמרו במדרש
בְּפְרֻשַׁת תּוֹרִיעַ (ויק"ר יד, א), שֶׁנִּשְׁמַתּוֹ שֶׁל
אָדָם הָרָאוּשׁוֹן נִבְרָאָה קוֹדֵם לְכָל מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית, אִמְנָם גּוֹפּוֹ נִבְרָא רַק בְּסוּף מַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית, וּלְפִיכֵן אִם זָכָה אָדָם - שְׂקִיִּים אֶת
הַמְצוּוֹת שֶׁבְתוֹרָה, וְעַל יָדֵי כֵן הַגְּבִיר אֶת כַּח
נִשְׁמַתּוֹ עַל כַּח גּוֹפּוֹ, אוֹמְרִים לוֹ, אֵתָה
קְדָמְךָ לְכָל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית - הַנֵּךְ חָשׁוּב
יֹתֵר מֵהֵם, שֶׁהֵרִי נִשְׁמַתְךָ שֶׁהִיא הָעֵיקָר אֶצְלֵךְ
נִבְרָאָה לְפָנָי כּוֹלֵם²¹. וְאִם לֹא - אִם לֹא קִיִּים
הָאָדָם אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, לְפָנָי שֶׁהֵנִיחַ
לְגוֹפּוֹ לְהַתְּגַבֵּר עַל נִשְׁמַתּוֹ, אוֹמְרִים לוֹ
לְאָדָם, חֲשִׁיבוֹתְךָ פְּחוּתָה מִשָּׂאֵר כָּל
הַנִּבְרָאִים, שֶׁהֵרִי אֶפִּילוֹ יִתּוּשׁ - מִיֵּן שֶׁרִץ
הָעוֹף קָטָן מֵאֵד²² קְדָמְךָ - נִבְרָא בְּיָמֵי

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

בְּמִי שְׂרוּצָה לִיטַע אֵילָן בְּשִׂדְהוֹ, וְחֲבִירוֹ שֶׁבְשִׂדְהָ
הַסְמוּכָה לוֹ כְּבָר חֲפָר בָּהּ בּוֹר, חֲכָמִים סוֹבְרִים שֶׁחִיב
בְּעַל הָאֵילָן לְהַרְחִיק אֶת אֵילָנוֹ מְבוֹר שֶׁל חֲבִירוֹ
עֲשֵׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה. וְהַטַּעַם מְבוֹאֵר בְּגִמְרָא שֶׁ, לְפָנָי
שֶׁרִשֵׁי הָאֵילָן מִחֲלִידִים אֶת הַקְּרַקַּע וּמְלַקֵּן
קְרַקְעִיתָה שֶׁל הַבוֹר. וְרַבִּי יוֹסִי חוֹלֵק וְסוֹבֵר, שֶׁאִף אִם
הַבוֹר קָדָם, רִשָּׁאֵי חֲבִירוֹ לִנְטוּעַ אֵילָנוֹ סִמּוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל
חֲבִירוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נוֹטֵעַ אֶת הָאֵילָן בְּתוֹךְ הַשִּׂדָּה שְׁלוֹ,
וְכָל אָדָם רִשָּׁאֵי לְעִשׂוֹת כְּרֻצָּנוֹ בְּתוֹךְ הַרְשׁוֹת שְׁלוֹ.
וּבְגִמְרָא לְעִיל (יח, ב) מְבוֹאֵר, שֶׁהַמְחֻלְקֵת שֶׁל רַבִּי
יוֹסִי וְחֲכָמִים אוֹכֵל לְפָנָי, אֲבָל אֵין לָהּ פֶּתַח לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה
אוֹ שֶׁעַל הַנִּיזֵק לְהַרְחִיק אֶת עַצְמוֹ.

כְּב"ר הִיא, רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַבִּי אִיבּוֹ. כְּג. עַל פִּי
פִּירוּשׁ רִש"י (ב"ר שם). וְרֵאָה בִּיפָּה תָאֵר הַשְּׁלֵם (שם)
שֶׁהַעִיר עַל פִּירוּשׁ רִש"י, וְבִיאָר בְּאוֹפֵן אַחֵר.
כְּד. שְׁנֹאֵר מִתְחִילַת מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית (בראשית א, ב)
זְרוּחַ אֲלָקִים מִרְחַפְתָּ, וּדְרָשׁוּ (תַּנְחוּמָא פְּרֻשַׁת תּוֹרִיעַ
סִימָן ב) שֶׁזוֹ הִיא נִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן. וְלְדַעַת
הַמִּתְנַת כְּהוֹנָה (ויק"ר שם), גַּם שֶׁם כְּתוּב מְקוֹדֵם זְרוּחַ
אֲלָקִים מִרְחַפְתָּ, שֶׁהוּא רוּחוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן.
כְּה. וּבִגִּישׁוֹן (נו, ב) אִמְרוּ, שֶׁהִיא נִקְרָאֵת בְּרִיהָ קְלָה
שִׁישׁ לְהַקְּב"ה בְּעוֹלָמוֹ, עַל שֶׁם שִׁישׁ לֵה רַק פֶּה
לְהַכְנִיס אוֹכֵל לְפָנָי, אֲבָל אֵין לָהּ פֶּתַח לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה
פְּסוּלַת הָרַעִי הַחוּצָה. כּו. פִּירוּשׁ, נַחֲלָקוּ תַנָּאִים

רבי יוסי, זה נזמט בתוך שלו, וזה חזר בתוך שלו, לפי שבשעה שנזמט האילן אינו עושה שום נזק לבורו של חברו, אלא הנזק בא לאחר הזמן. אבל אם יהיה דבר שתכף בא נזק לחברו, כמו שכתב רש"י שם (ד"ה בגיירי), וכמו שכתב השלחן ערוך חשן משפט סימן קנ"ה

להרחיק את עצמו, ורבי יוסי סבר, על הנזק להרחיק את עצמו, ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה פרבי יוסי. ומודה רבי יוסי בגיירי דיליה. כלומר, דבשלמא נטיעת האילן סמוך לבורו של חברו, הגם שהשרשים של האילן בשישרשו בקרקע יפסידו הבור, קאמר

זרע שמישון המבאר

מחמת שירה אותם מתוך רשותו, אלא על המזיק להרחיק את עצמו מהנזק כדי שלא יזיקנו^כ, כלומר, דבשלמא - כלומר, הדין מובן בנטיעת האילן סמוך לבורו של חברו, הגם שהשרשים של האילן בשישרשו בקרקע יפסידו את הבור, מכל מקום קאמר רבי יוסי, זה נזמט אילנו בתוך שלו, וזה חזר בורו בתוך שלו, כלומר, כשם שלזה מותר לחפור בתוך שלו, כך מותר לזה לנטוע בתוך שלו^ט, ואין בעל האילן חייב להרחיק את האילן מן הבור, לפי שבשעה שנזמט האילן, אינו עושה שום נזק לבורו של חברו, אלא הנזק בא רק לאחר הזמן כשיתפשטו שרשי האילן עד הבור, ולכך אינו נחשב כמזיק.

וחמשה אמה מן הבור, כדי שלעתיד לא יזיקו שרשי האילן את קרקעית הבור. ורבי יוסי סבר, שעל הנזק להרחיק את עצמו מן המזיק כדי שלא ינזק, שרשאי אדם לעשות בתוך שלו מה שירצה, ואינו חייב להמנע מכך מפני הנזקים שלעתיד ייגרמו מכך לחבירו. ולכן רשאי אדם לנטוע אילן בשדהו סמוך לגבול שדה חבירו, אף שהוא קרוב לבורו של חבירו, והוא גורם בנטיעה זו, שלעתיד יזיקו שרשי האילן לקרקע בורו של חבירו.

אבל אם מה שעושה בתוך חצירו יהיה דבר שתכף בא נזק לחברו, כמו שכתב רש"י שם (ד"ה בגיירי)^ז, וכמו שכתב השלחן ערוך חשן משפט סימן קנ"ה (ס"ד)^ח, אז

ואמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה פרבי יוסי שעל הנזק להרחיק את עצמו. ומכל מקום מודה רבי יוסי לחכמים בגיירי דיליה - כשהחצים שלו מזיקים לחבירו^ט, כלומר, באופן שהנזק בא מיד מחמת המעשה של המזיק ולא רק בגרמתו, והוא דומה למי שירה חצים לחצר חבירו ומזיקו בכך, שלדברי הכל אינו יכול לפטור עצמו

ציונים ומקורות

והעלייה (ב"מ קי, א), הנהו בי תרי, חד דייר עילאי, וחד דייר תתאי, איפחית מעזיבה, וכל אימת דמשי ידיה נפלי עליה דתתאי - שני אנשים, שהאחד היה דר למעלה בעליה, והשני היה דר למטה בחדר, ונפחתה מעזיבת התקרה, ובכל פעם שהיה העליון נוטל דינו, היו מי הנטילה יורדים לחדר, דכשנופלין מידו ממש על התחתון קרי ליה יגירי דיליה, וכי פסקי והדר נפלי, לא קרי ליה יגירי דיליה - אבל אם לא נפחתה המעזיבה לגמרי, והמים נופלים קודם, אין זה נקרא יגירי דיליה, והמזיק אינו חייב להרחיק את עצמו. א. לשון השו"ע, היו מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו, אם אין שם

כו. לשון הגמרא, אמר רב אשי, כי הואן בי רב כהנא, הוה אמרינן, מודי רבי יוסי בגיירי דידיה. וכו. וכגון בעל העלייה שהיה שופך מים והם יורדים על החדר למטה, ואין מעזיבה [הטיט או הסיד שרגילים ליתן על גבי הקורות של התקרה] בתקרת החדר שתעצור את ירידת המים, אלא מיד כשישפוך בעל העלייה את המים הם יורדים למטה לחדר, הרי זה כמזיק בחיצו, וחייב העליון לתקן את התקרה, או שימנע מלשפוך מים, וכן כל כיוצא בזה. כט. על פי רבינו חננאל (בשיטת הקדמונים כ"ב כה, א ד"ה הילכך). פ. לשון רש"י, היכא דמטי ליה הויקא מתוך ידיו של מזיק, כההיא דאמרינן בהבית

אָלֵא שְׁמָה שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק הָאָדָם, נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה, שְׂתַכְּף שֵׁישׁ עוֹלָם יֵשׁ נְזֹק, שֶׁהָעֵין אֵינּוּ בְּרִשׁוֹתָו שֶׁל אָדָם (תַּנְחוּמָא פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת סִימָן יב), וְתַכְּף רוּאָה, וְהִלֵּב חוּמְד. וּמָה שֶׁאָדָם מְזִיק הָעוֹלָם, הוּא בָּא לְאַחַר זְמַן, וְאֵינֶם גִּירֵי דִילִיָּה, וְהוּוּ דוּמְיָא לְשֶׁרְשֵׁי אֵילָן שְׂמִיזִיקִים לְבוֹר לְאַחַר זְמַן, שֶׁהָרִי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ

(ס"ד), אִז נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי, שֶׁעַל הַמְזִיק לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ. וּבַבְּרִדָן דִּידוֹ, הָאָדָם וְהָעוֹלָם הֵם מְזִיקִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו, שֶׁהָעֵין רוּאָה, וְהִלֵּב חוּמְד וְכו' (רש"י במדבר טו, לט). וְאָדָם מְזִיק אֶת הָעוֹלָם בְּחַטָּאָיו וְאֶשְׁמִיו, שֶׁבְּשִׁבְיָל זֶה הָעוֹלָם לֹקְהָ.

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְבֹאָר

אָלֵא שֵׁישׁ חִילוּק בִּינֵיהֶם, שְׁמָה שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק אֶת הָאָדָם, נִקְרָא גִירֵי דִילִיָּה - חֲחִיצִים שֶׁל הָעוֹלָם, שְׂתַכְּף כְּשֵׁישׁ תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, יֵשׁ נְזֹק לְאָדָם, שֶׁהָרִי הָעֵין אֵינּוּ בְּרִשׁוֹתָו שֶׁל אָדָם (תַּנְחוּמָא פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת סִימָן יב)⁷¹, וְתַכְּף הוּא רוּאָה אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם בְּלִי שִׂיָּה רְצוּנוֹ כַּכֵּן, וְעַל יְדֵי כֵן הִלֵּב חוּמְד אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם. וְאֵילוֹ מָה שֶׁאָדָם מְזִיק אֶת הָעוֹלָם, הוּא בָּא רַק לְאַחַר זְמַן מִשְׁחַטָּא, וְלֹא תִיכֵף כְּשַׁחַטָּא, אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַקְב"ה מַעֲנִישׁ אֶת הָעוֹלָם. וְנִמְצָא, שֶׁמָה שֶׁהָעוֹלָם נִתְקַלֵּק עֲבוּר חֲטָאֵי הָאָדָם, אֵינֶם 'גִּירֵי דִילִיָּה' - חֲחִיצִים שֶׁל הָאָדָם, וְהוּוּ דוּמְיָא - וְהָרִי זֶה דוּמָה לְשֶׁרְשֵׁי אֵילָן שְׂמִיזִיקִים לְבוֹר רַק לְאַחַר זְמַן, שֶׁהָרִי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶרְךָ אֶפְסִים לְפָנָיו, וְתוֹלְדָה

נִקְרָא 'גִּירֵי דִילִיָּה' - הַדְּבַר נִחְשָׁב שְׂמִיזִיק בְּחֲצִים שֶׁלוֹ, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בּוּזָה, שֶׁעַל הַמְזִיק מוֹטֵל הַחַיּוֹב לְהִרְחִיק אֶת עַצְמוֹ מִהַנִּזְק.

הָעוֹלָם וְתַעֲנוּגָיו מְזִיקִים לְאָדָם, וְהָאָדָם מְזִיק לְעוֹלָם בְּחַטָּאָיו

וּבַבְּרִדָן דִּידוֹ - בְּעֵינֵי שְׁאֵנוֹ דְנִים בּוֹ, הָאָדָם וְהָעוֹלָם הֵם מְזִיקִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו, שֶׁתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם גּוֹרְמִים לְאָדָם לְחַטָּא, עַל יְדֵי שֶׁהָעֵין רוּאָה אֶת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, וְהִלֵּב חוּמְד אוֹתָם וְכו' - וּמַחֲמַת כֵּן הַגּוֹף חוֹטֵא כְּדִי לִיהֲנוֹת מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם (רש"י במדבר טו, לט)⁷², וְאֵילוֹ הָאָדָם מְזִיק אֶת הָעוֹלָם בְּחַטָּאָיו וְאֶשְׁמִיו, שֶׁבְּשִׁבְיָל זֶה שֶׁהָאָדָם חוֹטֵא, הָעוֹלָם לֹקְהָ - בָּאָה פּוֹרְעֵנוֹת עַל הָאָרֶץ וּמְלוּאָה⁷³.

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

דָּאֵת לִי. 71. כְּהִרְבָּה מְקוּמוֹת בְּדַבְרֵי חוּז"ל מְצִינּוֹ שֶׁעַל חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל פִּירוֹת הָאָרֶץ לֹקִין אוֹ הָעוֹלָם לֹקְהָ, רָאָה בְּמִסְכַּת אֲבוֹת (פ"ה מ"ח), מְדַרֵּשׁ תַּנְחוּמָא (פֶּרֶשֶׁת בְּחוּקוֹתֵי סִימָן ב), פֶּרְקֵי דְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר (פ"ד), סוֹכָה (כט, א), שְׁבוּעוֹת (לט, א), תּוֹסֵפוֹת בְּעֵרְכִין (טז, א ד"ה הא). 72. לְשׁוֹן הַמְדַרֵּשׁ תַּנְחוּמָא, אֶת מוֹצֵא שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים בְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִשׁוֹתָו שֶׁל אָדָם, וְשִׁלְשָׁה אֵינֶן בְּרִשׁוֹתָו, הֵלְלוּ שְׁהֵן בְּרִשׁוֹתָו, הִידִים וְהַפָּה וְהַגְּלִים וְכו'. הֵלְלוּ שְׁאֵינֶן בְּרִשׁוֹתָו, הָעֵינִים וְהַזְּנוּיִם וְהַחֲטָאִים, הָעֵינִים כִּיצַד, הִיָּה עוֹבֵר בְּשׁוּק, רָאָה עֲבִירָה אוֹ דְבַר שֶׁהוּא מְאוּס בְּעֵינָיו, אוֹ אָדָם שְׁאֵין לוֹ בּוֹ חֲפֵץ לְרִאוֹת, אוֹ שְׁלִטוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה רְצוּנוֹ לְרִאוֹתוֹ, מָה יַעֲשֶׂה, רוּאָה הוּא שֶׁלֹּא בְּטוֹבְתוֹ

מְעוֹזִיבָה, בְּעֵינֵי שְׁכַשְׁשׁוּפֵךְ מִימּוֹ מִיַּד יוֹרְדִים לְתַחְתּוֹן וּמְזִיקִים אוֹתוֹ, חַיִּיב לְסַלֵּק הִיזְקוֹ. וְאֵם יֵשׁ מְעוֹזִיבָה שֶׁהֵמִים נִבְלָעִים בָּהּ וְאֵינֶם יוֹרְדִים מִיָּד, אֲלֵא לְאַחַר מְכַאֵן יוֹרְדִים וּמְזִיקִים, אֵינּוּ חַיִּיב לְסַלֵּק הִיזְקוֹ. 73. לְשׁוֹן רִש"י, הִלֵּב וְהַעֲנִינִים הֵם מְרַגְלִים לְגוֹף וּמְסַרְסְרִים לוֹ אֶת הָעֲבִירוֹת, הָעֵין רוּאָה וְהִלֵּב חוּמְד וְהַגּוֹף עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבִירוֹת. וְרָאָה בְּסוּטָה (ת, א), הָאֵמֵר רַבָּא, גְּמִירֵי, דָּאֵין יַצֵּר הָרַע שׁוֹלֵט אֲלֵא בְּמָה שְׁעִינּוֹ רוּאוֹת. וּבִירוּשָׁלַיִם (בְּרִכּוֹת פ"א ה"ה) דְרִשׁוֹ, לֹא תִתְרוֹן אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם, אֵמֵר רַבִּי לׁוֹי, לִיבָא וַיֵּצֵא תְרִין סְרַסְרוּיָן דְּחַטָּאָה, דְּכַתִּיב (מְשִׁלִּי כג, כו) 'תִּנְהַב בְּנֵי לִבְךָ לִי וְעֵינֶיךָ דְרַכִּי תַצְנַנְהָ', אֵמֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵי יִהְיֶה לִי לְכַךְ וְעֵינֶיךָ, אֵנָּה יַדַע

וְהָאָדָם אינו יכול לומר לעולם שנברא קדם לו, אִתָּה מזיקני בגירי דילֵךְ, וּסְלַק הַזְקָד מִמֶּנִּי. שֶׁכֵּבֵר הָיָה הָעוֹלָם קִדְמָה שֶׁנִּבְרָא אָדָם, וְהָרִי זֶה דוֹמָה לָמָּה שֶׁפָּתַב הָרִיב"ש סִימָן שֶׁכ"ב, הוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף סִימָן קנ"ה (סנ"ד), עַל רְאוּבֵן שֶׁזָּכָה בְּחֶרֶבָה שֶׁל הַפֶּקֶד וּבְנָה בָּהּ בְּתִים וְכו', וְאַחַר כֵּן בָּא שְׂמִעוֹן וְזָכָה מִן הַהַפְקָד בְּגִידוֹ וְכו', וְעִיִן שָׁם.

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

שהתבאר. וְהָאָדָם אינו יכול לומר לָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא קִדְמָה לו, הָרִי עֲכָשִׁי אִתָּה מִזִּיקְנִי בְּגִירֵי דִילֵךְ עַל יְדֵי תַעֲנוּגִיךְ, הַתְּרַחֵק וּסְלַק הַזְקָד מִמֶּנִּי. וְהַטַּעַם הוּא, לִפְנֵי שֶׁכֵּבֵר הָיָה הָעוֹלָם קִיִּים קִדְמָה שֶׁנִּבְרָא אָדָם, וְהָרִי זֶה דוֹמָה לָמָּה שֶׁפָּתַב הָרִיב"ש סִימָן שֶׁכ"ב, הוּבָא בְּבֵית יוֹסֵף חו"מ סִימָן קנ"ה (סנ"ד)¹⁰, עַל רְאוּבֵן שֶׁזָּכָה בְּחֶרֶבָה שֶׁל הַפֶּקֶד וּבְנָה בָּהּ בְּתִים וְכו' ועליות, עִם חֲלוּנוֹת וּפְתָחִים וְתַנּוּר וּבֵית הַכֶּסֶס וְכו', וְאַחַר כֵּן בָּא שְׂמִעוֹן וְזָכָה מִן הַהַפְקָד בְּגִידוֹ וְכו', וּבְנָה גַם כֵּן בְּתִים וְעַלְיוֹת, וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן שֶׁהוּא נִיזוּק מִחֲמַת בְּנֵינּוּ שֶׁל רְאוּבֵן בְּהִיזָק רֵאִיָּה וְשֶׁאֵר נִזְקִין, וְהוּא תוֹבַע שְׂרָאוּבֵן יִרְחִיק מִבְּנֵינּוּ אֵת הַדְּבָרִים שֶׁמִּזִּיקִים לוֹ. וְהַשִּׁיב הָרִיב"ש, שֶׁהִדִּין עִם רְאוּבֵן, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁהוּא זָכָה מִהַהַפְקָד וְקִדְמָה לַעֲשׂוֹת חֲלוּנוֹתָיו בְּשַׁעַה שֶׁלֹּא הִיָּה מִזִּיק לְשׁוּם אָדָם, אִינוּ חַיִּיב לְסַתּוּם חֲלוּנוֹתָיו וְלְסַתּוּר בְּנֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁבָא חֲבִירוֹ אַחַר כֵּן

הוּא אַרְךְ אֲפִים לְפָנָיו, וְתוֹלָה לְחַטָּאִים, לְרֵאוֹת אִם יִשׁוּבוּ.

וְאִם הָיָה נִבְרָא הָאָדָם תַּחֲלָה קִדְמָה בְּרֵיאַת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת אַחַר כֵּן הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הָיָה בָּא לְהִזִּיק הָאָדָם תַּכְתָּה, וְנִקְרָא גִירֵי דִילֵיָהּ, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּזֶה שֶׁחֵיב הַמִּזִּיק לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ. אִמָּנָם אִם נִבְרָא הָעוֹלָם קִדְמָה, אִזּוֹ יָכוֹל לְבָרָא הָאָדָם, שְׂאִינוּ מִזִּיק לְעוֹלָם בְּגִירֵי דִילֵיָהּ.

לְחַטָּאִים - אִינוּ מַעֲנִישׁ עֲלֵיהֶם מִיד, כַּדִּי לְרֵאוֹת אִם יִשׁוּבוּ בְּתוֹבָה, וַיִּפְטְרוּ מֵהַעוֹנָשִׁים¹¹.

הָעוֹלָם אִינוּ יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת אַחֲרֵי הָאָדָם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִזִּיק וְאִם הָיָה נִבְרָא הָאָדָם תַּחֲלָה קִדְמָה בְּרֵיאַת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת אַחַר כֵּן הָעוֹלָם, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹלָם הָיָה בָּא לְהִזִּיק הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו, תַּכְתָּה עִם בְּרֵיאַתוֹ, וְנִקְרָא הַתַּעֲנוּגִים 'גִּירֵי דִילֵיָהּ' - הַחִיצִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁמִּזִּיקִים אֵת הָאָדָם מִיד, וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּזֶה שֶׁחֵיב הַמִּזִּיק לְהִרְחִיק עֲצָמוֹ, וְעַל כֵּן הִיָּה הָעוֹלָם צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֵת עֲצָמוֹ מֵהָאָדָם, וְהֵינּוּ שֶׁלֹּא לְהִבְרָאוֹת.

כִּיּוֹן שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא תַּחֲלָה אִין לְהָאָדָם עֲלֵיו טַעֲנַת מִזִּיק אִמָּנָם אִם נִבְרָא הָעוֹלָם קִדְמָה לְאָדָם, אִזּוֹ הַקַּב"ה יָכוֹל לְבָרָא הָאָדָם, שֶׁהָאָדָם אִינוּ מִזִּיק לְעוֹלָם בְּגִירֵי דִילֵיָהּ, שֶׁהִיָּה קַלְקוּל שֶׁמִּחֲמַת חֲטָאֵי הָאָדָם אִינוּ בָּא מִיד, כִּפִּי

צִיּוּנִים וּמְקוּדוֹת

וְתוֹבַע לְרֵאוּבֵן שֶׁסִּיר הִיזָק, וְרְאוּבֵן מִשִּׁיב שֶׁאִין לוֹ לְהִרְחִיק כִּיּוֹן שֶׁהוּא קִדְמָה וְזָכָה בְּקֶרֶעַ. וְהַשִּׁיב [הָרִיב"ש], שֶׁהִדִּין עִם הָרֵאוּבֵן, דְּכִיּוֹן זָכָה מִהַהַפְקָד, וְקִדְמָה לַעֲשׂוֹת חֲלוּנוֹתָיו בְּשַׁעַה שֶׁלֹּא הִיָּה מִזִּיק לְשׁוּם אָדָם, וְלֹא הִיָּה אָדָם יָכוֹל לְמַחֲתוֹ בּוֹ, אִין לוֹ לְסַתּוּם חֲלוּנוֹתָיו וְלְסַתּוּר בְּנֵינּוּ מִפְּנֵי שְׁבָא חֲבִירוֹ אַחַר כֵּן וְזָכָה מִהַהַפְקָד וּבְנָה בְּתִים עִם בְּעִנֵּן שִׁיָּהִיָּה נִיזוּק, וְאַף עַל גַּב דְּגִירֵיהּ נִינְהוּ, שֶׁהָרִי שֶׁנִּי הוּא הַמְּבִיא גִירֵי עַל

וְכו'. 10. כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַש"י (שְׁמוֹת ל"ד, ו), 'אֲרִיךְ אֲפִים', מֵאֲרִיךְ אִפּוֹ וְאִינוּ מִמָּהָר לִיִּפְרַע, שְׁמָא יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה. 11. לְשׁוֹן הָרִיב"ש [כִּפִּי שֶׁהוּבָא בְּ"י], רְאוּבֵן זָכָה בְּחֻרְבָּה שֶׁל הַפֶּקֶד וּבְנָה בָּהּ בְּתִים וְעַלְיוֹת בְּחֲלוּנוֹת וּפְתָחִים וְתַנּוּר וּבֵית הַכֶּסֶס, וְכִיּוֹצֵא בְּהֶם מִהַדְּבָרִים שֶׁאִין לָהֶם חֻזְקָה, וְכִּיּוֹן שֶׁמִּעוֹן זָכָה גַם כֵּן מִן הַהַפְקָד כִּנְגִדוֹ, וּבְנָה בָּהּ בְּתִים וְעַלְיוֹת, וְנִמְצָא הַשְּׂנֵי נִיזוּק מִהֵרָאוּשׁוֹן מֵהִיזָק רֵאִיָּה וּמִנְזִיקִים אַחֲרֵים,

'הֲרַחֵק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ, דִּלְבַּעֵי לֵיָּה לְאִינִישׁ לְמִימֵר, רַחֲמָנָא יִרְחִיק חֲטָא מִנָּנָא, וְלֹא יִרְחִיק יִתְנָא מִן חֲטָא. אָמֵן
אִם לֹא זָכָה, אֹמְרִים לוֹ, יִתּוּשׁ קְדָמָךְ וְכו', אִין לָךְ לְהַתְּלוֹת הַנּוֹק בְּעוֹלָם, אֲלֵא אַתָּה חֵיב לְהֲרַחֵק אֶת עַצְמְךָ.

וְלָכֵן אִם זָכָה אָדָם, אֹמְרִים לוֹ, אַתָּה קְדָמָתָ לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְצָרִיךְ שְׁהַעֲלֹם יִרְחִיק עַצְמוֹ מִמָּךְ שְׁלֵא לְהַחֲטִיאָךְ, כִּי עַל הַמּוֹזֵק לְהֲרַחֵק עַצְמוֹ, וְכֵהִיָּא דְאֲמַרִּינָן בְּמִדְרָשׁ (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתנט) עַל פְּסוּק (תהלים קג, יב)

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ, שִׁמְמָה שְׁלֵא נֹאמַר 'הֲרַחֵק אוֹתָנוּ מִפְּשָׁעֵינוּ, נִלְמַד דִּלְבַּעֵי לֵיָּה לְאִינִישׁ לְמִימֵר - שְׂרָאוֹי לְאָדָם לֹמַר וּלְבַקֵּשׁ בְּתַפִּילָתוֹ, רַחֲמָנָא יִרְחִיק חֲטָא מִנָּנָא - הַקְּב"ה יִרְחִיק מֵאִיתְנוּ אֶת הַיֵּצֵר הָרַע הַמַּחֲטִיאנּוּ^ט, וְלֹא - אֲךָ לֹא יִבְקֵשׁ בְּתַפִּילָתוֹ שֶׁהַקְּב"ה יִרְחִיק יִתְנָא - אוֹתָנוּ מִן חֲטָא^ט. וְהֵינּוּ, לְפִי שֶׁהַמְּדַרְשׁ עוֹסֵק בְּמִי שֶׁזָּכָה וְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, שֶׁמַּחֲשִׁיבִים אוֹתוֹ כְּמִי שֶׁקְדָּמָה יִצִּירְתוֹ לִיצִירַת הָעוֹלָם, וְלִכֵּן רָאוּי לוֹ לְבַקֵּשׁ שֶׁהַקְּב"ה יִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת הָעוֹלָם וְתַעֲנוּגָיו, כְּדִי שְׁלֵא יַחֲטִיאֻהוּ וְיִזְיַקְהוּ ב'גִּירֵי דִּלְיָה'.

זָכָה מֵהַהִפְקֵר וּבִנְהָ בַתִּים בְּעֵינֵי שִׁיָּה נִיזוּק מִבְּנֵינּוּ, אֲף שְׁעַתָּה הַנּוֹק הוּא בְּבַחֲנֵינָת 'גִּירֵיהִ דִּלְיָה'^ט, וְטַעַם הַדִּין הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁנַי הִבִּיא אֶת ה'גִּירֵי' - ה'חֲצִיִּים' הַמְזִיקִים לוֹ, עַל עַצְמוֹ, וְעֵינֵי שָׁם. וְכִמוֹ כֵּן בְּעֵינֵינּוּ, כִּיּוֹן שֶׁבִשְׁעָה שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, עֵדִינֵי לֹא הִיָּה בְּזֶה הַיּוֹק לְהָאָדָם, אֲף מִשֶּׁנִּבְרָא הָאָדָם וְנִמְצָא שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק אֶת הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו וְזֶהוּ כ'גִּירֵי דִּלְיָה', מְכַל מְקוֹם, הָעוֹלָם אִינוּ חֵיב לְהֲרַחֵק אֶת עַצְמוֹ מֵהָאָדָם כְּדִי שְׁלֵא יִזְיַקְנוּ, כִּיּוֹן שֶׁהָאָדָם נִבְרָא אַחֲרָיו, וְהוּא כְּמִי שֶׁמְבִיא בְּעַצְמוֹ עֲלָיו אֶת נֹזְקֵי הָעוֹלָם.

מִי שֶׁזָּכָה יֵשׁ לוֹ זְכוּת לְבַקֵּשׁ שֶׁהַקְּב"ה יִרְחִיק אֶת חֲטָא מִמֶּנּוּ

וְלָכֵן, אִם זָכָה אָדָם, וְקִיִּים אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, וְעַל יְדֵי כֵּן הַגְּבִיר אֶת כַּח נִשְׁמַתּוֹ עַל כַּח גּוֹפּוֹ, אֹמְרִים לָךְ, אַתָּה קְדָמָתָ לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהָרִי נִשְׁמַתְךָ נִבְרָאָה לְפָנֵי שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְלִכֵּן צָרִיךְ שְׁהַעֲלֹם יִרְחִיק עַצְמוֹ מִמָּךְ כְּדִי שְׁלֵא לְהַחֲטִיאָךְ בַּחֲצִים שְׁלוֹ [דְּנַחֲשָׁבִים כ'גִּירֵי דִּלְיָה'], כִּי בְּאוֹפֵן זֶה עַל הַמּוֹזֵק לְהֲרַחֵק עַצְמוֹ, גַּם לְדַעַת רַבֵּי יוֹסֵי. וְכֵהִיָּא דְאֲמַרִּינָן בְּמִדְרָשׁ (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתנט)^ט עַל הַפְּסוּק (תהלים קג, יב) 'כִּרְחֵק מִזְרַח מִמְּעֶרֶב הֲרַחֵק

מִי שְׁלֵא זָכָה אִין לוֹ טַעֲנַת מְזִיק עַל הָעוֹלָם

אָמֵן אִם לֹא זָכָה הָאָדָם, וְלֹא הַתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְלֹא קִיִּים אֶת מְצוּוֹת הַתּוֹרָה, וְגוֹפּוֹ נַחֲשָׁב לְעִיקְרוֹ, אֹמְרִים לָךְ שֶׁאִפִּילוֹ יִצִּירַת יִתּוּשׁ שְׁהִיא בְּרִיָּה קְלָה, קְדָמָךְ וְכו' - קְדָמָה לִיצִירַת גּוֹפֶךְ שֶׁהִיא הָעִיקָר אֲצִלְךָ, כְּלוֹמַר, אֹמְרִים לוֹ, אִין לָךְ לְהַתְּלוֹת - לְתַלּוֹת הַנּוֹק הַמְּגִיעַ אֵלֶיךָ מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, בְּעוֹלָם עַצְמוֹ, וּלְדַרוֹשׁ שֶׁהָעוֹלָם יִתְרַחֵק מִמֶּךָ כְּדִי שְׁלֵא יִזְיַקְךָ, אֲלֵא אַתָּה בְּעַצְמְךָ חֵיב לְהֲרַחֵק אֶת עַצְמְךָ מִתַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם, לְפִי שִׁיִּצִּירַת הָעוֹלָם

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

שְׁלִפֵי דְרֵשָׁה זו, 'הֲרַחֵק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ', אִין הַכּוּוֹנָה לְפִשְׁעִים שֶׁפְּשָׁעוּ כְּבוֹר, אֲלֵא לִיצֵר הָרַע שְׂרוּצָה הַהַכְּשִׁיל אוֹתָנוּ בְּפִשְׁעִים, שִׁירְחִיק מֵאִתְנוּ אוֹתוֹ וְאֵת הַפְּשָׁעִים שְׂרוּצָה לְהִבְיָא עֲלֵינוּ. מ. רָאָה עוֹד מָה שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ בְּפִירוּשׁוֹ בְּפִרְשַׁת וַיִּשָׁב (אוֹת טו) וּבְקִיּוֹת (אוֹת ו) שֶׁמְבִיא דְבָרֵי הַמְּדַרְשׁ הַלְלוּ, וּמְבַאֵרם כַּעֲיָן זֶה.

צו. שְׁהָרִי רָאוּבֵן מְזִיק לְשִׁמְעוֹן עַל יְדֵי שֶׁמְבִישׁ בְּמַעֲשָׂיו וְכְדוּמָה, שֶׁזֶהוּ נֹזֵק שֶׁנִּשְׁעָה תִּיכָף וּמִיד. פ. לְשׁוֹן הִילְקוּט, 'כְּרַחוּק מִזְרַח מִמְּעֶרֶב הֲרַחֵק יִגּוֹ'. אִמַר רַבִּי יִרְמְיָה, לֹא יְהִיֹּא אִמַר אִינִישׁ רַחֲמָנָא יִרְחֵק יִתְנָא מִן חֲטָא, אֲלֵא יִרְחֵק חֲטָא מִנִּי, שֶׁנֹּאמַר 'הֲרַחֵק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ'. פ. וְהֵינּוּ

וְנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּתֵל לְפָנָיו, לְפִי שְׁעָדִין
לֹא הָיָה שׁוֹם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, רַק
הָאֲמוֹת, וְאֵן הָיָה הוֹלֵךְ יַעֲקֹב לְהִבְיֹא
לְעוֹלָם י"ב שְׁבָטִים, שְׁהֵם רֵאשִׁית הַיַּחֲסָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהָעוֹלָם הָיָה עָדִין כְּמִי

וְזָהוּ שְׂאֲמָרוֹ, בְּדַעַת בְּרָאוּ, שְׁבָרָא צְרִכִי
מְזוֹנָתָיו וְאַחַר כֵּךְ בְּרָאוּ. שְׂאֵם הָיָה
בּוֹרָא אוֹתוֹ מִתְחִלָּה, לֹא הָיָה יוֹכֵל עוֹד
לְבָרָא הָעוֹלָם, וּמֵאַיִן יְהִי לֹ מְזוֹנָת לְאָדָם.
וּבְזָה נִבְא לְבִאור מְדַרְשָׁנוּ, בְּקֶשׁ לְעֵבֵר,

זרע שְׂמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

הַצְּטֻרְכוּיֹת הָאָדָם, וְרַק אַחַר כֵּךְ בְּרָאוּ
לְאָדָם עֲצָמוֹ. וְהַחֲכֵמָה שִׁישׁ בִּזְהָ הוּא, שְׂאֵם
הָיָה בּוֹרָא אוֹתוֹ - אֵת הָאָדָם מִתְחִלָּה, שׁוֹב
לֹא הָיָה יוֹכֵל עוֹד לְבָרָא אֵת הָעוֹלָם כְּלוֹמֵר,
אֵת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם מְזִיק אֵת
הָאָדָם בְּתַעֲנוּגָיו וְהוּא חַיִּיב לְהִרְחִיק אֵת
עֲצָמוֹ מִן הָאָדָם, וְאֵם לֹא הָיָה נִבְרָא הָעוֹלָם,
מֵאַיִן יְהִי לֹ מְזוֹנָת לְאָדָם הַנְּצֻרְכִים לְקִיוְמוֹ
בְּעוֹלָם זֶהָ.

הַעֲמֵדָת יִסּוּדוֹת הָעוֹלָם שִׁיכַת דּוּקָא לְפָנֵי הַעֲמֵדָת הַשְּׁבִטִים
וּבְזָה נִבְא לְבִאור מְדַרְשָׁנוּ שֶׁהַבְּאֵנוּ
בְּתַחֲלִיל הַדְּרוֹשׁ, בְּקֶשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְעֵבֵר
מֵהַר הַמּוֹרִיָּה, וְנַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּמִין כְּתֵל
לְפָנָיו כְּדִי שֶׁלֹא יוֹכֵל לְעַבּוֹר מִשָּׁם. שֶׁהַטַּעַם
שֶׁהָעוֹלָם רִצָּה לְעַכֵּב שֶׁלֹא יַעֲבּוֹר יַעֲקֹב אֲבִינוּ
מִשָּׁם הוּא, לְפִי שְׂאֵן עָדִין לֹא הָיָה שׁוֹם
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם²⁰, וְלִכְךָ נִחְשָׁב שְׁעָדִיין לֹא
נִבְרָא 'הָאָדָם', רַק הָאֲמוֹת לְבָדָם, וְאֵן הָיָה
הוֹלֵךְ יַעֲקֹב לְחָרוֹן לִישָׁא נְשִׁים וּלְהִבְיֹא
לְעוֹלָם י"ב שְׁבָטִים, שְׁהֵם רֵאשִׁית הַיַּחֲסָם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל²⁰. וְגַם הָעוֹלָם הָיָה עָדִין כְּמִי שְׂאֵינוּ,

קְדָמָה לִיצִירַתְךָ, וְכַשְׁקֵדָם הַמְזִיק אֵינוּ מַחֲוִיִּיב
לְהִרְחִיק אֵת עֲצָמוֹ מִן הַנִּזְק, כְּפִי
שֶׁהַתְּבֵאֵרָה²⁰.

וְלִשׁוֹן הַמְדַרְשׁ 'אוֹמְרִים לוֹ', הַיִּינוּ
שֶׁמַּעַלַת הָאָדָם נִקְבַּעַת לְפִי מַעֲשָׂיו, שְׂאֵם
הַנְּשִׁמָּה שָׁבוּ הָיָא עֵיקֵר, וְעַל יְדֵה הָאָדָם
מְקִיִּים הַמְצוּוֹת כְּרֵאוּי, אִזִּי נִחְשָׁב שְׁכוֹלוֹ
נִבְרָא לְפָנֵי הָעוֹלָם, וּמִמִּילָא הָעוֹלָם נִדְחָה
מִפְּנֵיו. אוֹלָם אִם גּוֹפוֹ הוּא הָעֵיקֵר אֲצֵלוֹ,
וּמַחֲמַתּוֹ נִמְשָׁךְ לְחִטּוֹא, אִזִּי נִחְשָׁב שְׁכוֹלוֹ
נִבְרָא אַחַר הָעוֹלָם, וּמִמִּילָא כּוֹלָם קְדָמוֹ לוֹ
וְאִינָם נִדְחִים מִפְּנֵיו, אֲלֵא אֲדַרְבֵּה הוּא נִדְחָה
מִפְּנֵיהֶם. וּמִיּוֹשֵׁב דְּקָדוּק רַבְּנוּ מַה תּוֹעַלַת יֵשׁ
לְאָדָם בְּכַךְ אִם אוֹמְרִים לוֹ 'אַתָּה קְדָמַת', אוֹ
לְהִפְךָ, כִּי בִזְהָ תִלּוּי אִם יוֹכֵל לְתַבּוּעַ
שֶׁהַחֲטָא יִתְרַחַק מִמֶּנּוּ אוֹ לֹא.

בְּרִיאַת הַמְזוֹנּוֹת הַצּוֹרֵכָה לְהַעֲשׂוֹת דּוּקָא קוּדָם בְּרִיאַת הָאָדָם
וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ בְּמָה שְׂאֲמָרוֹ בְּמַדְרַשׁ,
שֶׁבְּדַעַת וּבַחֲכֵמָה יִתִּירָה בְּרָאוּ הַקַּב"ה
לְאָדָם, כְּכֵךְ שֶׁמִּתְחִילָה בְּרָא הַקַּב"ה אֵת
צְרִכֵי מְזוֹנָתָיו - הָאֲרָץ וּמִלּוּאָה וְכָל

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

בְּנִינָה, וְכַפִּי שֶׁכֵּךְ נִקְרָאוּ 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וְהַיִּינוּ שֶׁהֵם
בְּנֵי יַעֲקֹב וְשֵׁם הָאֲבוֹת, וְאֲבָרָהֶם יִצְחָק יַעֲקֹב הֵם הָיוּ
הָאֲבוֹת, וְלֹא הָאוֹמָה עֲצָמָה. וְרֵאָה גּוֹר אִרְיָה (לְהַמְהַרְרִיל,
וּיִקְרָא פ"ט אוֹת ה' ד"ה וְאֵם) שִׁישְׂרָאֵל יֵשׁ לְהֵם תְּחִלָּה
וְיֵשׁ לְהֵם שְׁלִימוֹת, וְהַתְּחִלְתָּן הָיָה בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂאֵן
נִקְרָאוּ 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וְזָהוּ הַתְּחִלְתָּן, וְשְׁלִימוֹתָן הָיוּ
כְּשִׁיצִאוּ מִמְצָרִים שְׂאֵן הָיָה אוֹמָה שְׁלִימָה. וְכַעֲנִין זֶה
כְּתוּב גַּם בְּסִפְרוֹ בְּאֵר הַגּוֹלָה (בְּאֵר הַשֵּׁשִׁי), בְּבִיאור דְּבָרֵי
הַגַּמְרָא בְּחִיגָגָה (י"ב, ב) שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עַל י"ב
עֲמוּדִים, דְּהַיִּינוּ הֵי"ב שְׁבָטִים. בְּסִפְרוֹ בֵּית אֱלוֹקִים
לְהַמְבִּי"ט (שַׁעַר הַיִּסּוּדוֹת פ"ח-ט) כְּתוּב לְבִאור מַעַלַת
הַשְּׁבָטִים שֶׁבָהֶם תְּלוּיִים הָעוֹלָמוֹת, וְלִכְן הֵם כְּנִגְד

מֵאֵ. וּמִבּוֹאֵר, שֶׁדְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ הַנ"ל שְׂרֵאוּי לְאָדָם
לְבַקֵּשׁ שֶׁהַקַּב"ה יִרְחִיק אֵת הַחֲטָא מֵאַתָּנוּ, נִאֲמָרוּ לְגַבִּי
הָאֲנָשִׁים שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם טוֹבִים, שְׁעֲלִיהֶם אֲמָרוּ 'אַתָּה
קְדָמַת', שֶׁמִּפְּנֵי צְדָקוֹתֶם יֵשׁ לְהֵם זְכוּת לְתַבּוּעַ שֶׁהַחֲטָא
יִתְרַחַק מֵהֶם. מ.ב. יֵשׁ לְדַקְדָק בְּפִשְׁטוֹת לִשׁוֹן
רַבִּינוּ, הֵרִי קְדָמוֹ לְהֵם אֲבָרָהֶם יִצְחָק יַעֲקֹב שֶׁהֵם
הָאֲבוֹת. וְצָרִיךְ לוֹמֵר, שְׁכוֹנוֹת רַבִּינוּ הֵיָא רַק לְעַנְיַן
'רֵאשִׁית הַיַּחֲסָם' וְחִלּוּקַת הַשְּׁבָטִים, וְכִדְלַהֲלֵן בְּהַעֲרָה
הַבֵּאָה, וְהָאֲבוֹת לֹא נִקְבַּעוּ וְנִתְחַלְקוּ לְשְׁבָטִים, וְתַחֲלִילַת
צוּרַת בְּנֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה מֵהַשְּׁבָטִים.
מ.ג. הַיִּינוּ שֶׁנִּקְבַּעַת עַל יְדֵיהֶם חִלּוּקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְשְׁבָטֵיהֶם, וּמֵהֶם תְּחִלָּה הָאוֹמָה הַיִּשְׂרָאֵלִית כְּפִי

שְׁהֶעוֹלָם נִקְרָא מִזִּיק בְּגִירֵי דִילִיָּהּ, וְעָלוּ
לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ. וְלָכֵן עִפְבוּ שְׁלֹא
יַעֲבֹר, פְּדֵי שְׂדוּקָא בְּעַת הַהִיא קָדָם
שְׁיִלְדָּ לְחָרָן, וַיִּמְצֵא יְסוּדוֹתָיו.

שְׁאִינוּ, בְּיוֹן שְׁלֹא הָיוּ לוֹ יְסוּדוֹת. וְאִם
לֹא הָיָה מִמְצֵא יַעֲקֹב יְסוּדוֹת הָעוֹלָם
קָדָם בְּרִיאַת הַשְּׁבִטִים, לֹא הָיָה יָכוֹל
לְהִמְצֵאֵם אַחַר כֵּן, מִהַטְעַם שְׁאִמְרָנוּ,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וְלָכֵן עִפְבוּ הָעוֹלָם לִיעֲקֹב אֲבִינוּ, שְׁלֹא
יַעֲבֹר מֵהָר הַמּוֹרִיָּה, פְּדֵי שְׂדוּקָא בְּעַת
הַהִיא קָדָם שְׁיִלְדָּ לְחָרָן וְיוֹלִיד אֶת הַיָּב
שְׁבִטִים, וַיִּמְצֵא - יַחֲזֹק אֶת יְסוּדוֹתָיו,
שֶׁהֵי אֲבָן שֶׁשָׁם מֵרַאשׁוֹתָיו, וְכַמְבּוֹרָא
בְּפִרְקֵי דְר״א שֶׁהוּבָא לְעֵיל, וּמְמִילָא
הַשְּׁבִטִים שֶׁהֵם הַיְסוּד שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, לֹא

בְּיוֹן שְׁלֹא הָיוּ לוֹ יְסוּדוֹת שִׁיחֲזִיקוּ אוֹתוֹ¹⁰⁰, וְאִם
לֹא הָיָה מִמְצֵא יַעֲקֹב - שֶׁלֹּא הָיָה מְבִיא וְגוֹרֵם
לְכַךְ שִׁיחֲזִיקוּ יְסוּדוֹת הָעוֹלָם קָדָם בְּרִיאַת
הַשְּׁבִטִים, שׁוֹב לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִמְצֵאֵם
[לְחֻזְקָם] אַחַר כֵּן, מִהַטְעַם שְׁאִמְרָנוּ,
שְׁהֶעוֹלָם נִקְרָא 'מִזִּיק' לְאָדָם בְּגִירֵי דִילִיָּהּ -
בְּחַצִּים שֶׁלוֹ, וְעָלוּ לְהִרְחִיק אֶת עֲצָמוֹ¹⁰¹.

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

הוא על ידי השבטים - בני ישראל שמקיימים את
התורה והמצוות [שהשבע מצוות שנצטוו האומות
הם רק בגדר 'שוב העולם', ולא נועדו ל'קיום
העולם', ראה בזה בספר תורת הנביאים להמהר"ן
חיות זצ"ל (פי"א) על פי דברי הרמב"ם (הלכות מלכים
פ"ח ה"י), ראה בעבודה זרה (ג, א) שמושם שלא
קיימו מצוותיהם, אינם מקבלים שכר כמצווה
ועושה], ממילא יעקב בריאת האדם ביום הששי
היתה להוציא ממנו את בני ישראל, ולכך כל האומות
שנולדו בינתיים אין להם כח לטעון שעל המזיק
להרחיק עצמו, ושייך לברוא את העולם אף לאחר
שנבראו [וגם, שאין בהם ענין הדין תורה] שעל
המזיק להרחיק עצמו, שזה נוהג רק בישראל].
וביאורו של רבנו בדברי המדרש 'בדעת בראי', היינו
רק מחמת שמות בני ישראל שנכללו ככוונת בריאת
האדם, שלכך הוצרך לברוא את האדם אחר כל
הנבראים, בשביל שלא יוכל לטעון כנגד בריאת
העולם ולעכבה, והכל רק מחמת שהבריאה מזקת
לבני ישראל, כי במה שהבריאה מזקת גם לאומות
העולם אין זה טעם להרחקת העולם, שהרי אינם
נחשבים כלל, והם כעם הדומה לחמור, ואין לחשוש
ממה שהם ניזוקים. וממילא יתבארו שני המדרשים,
ששני הזונים של יום הששי חיווק היסודות,
נחשבים כאילו נעשו יחדיו, וכו"ל. ואולי יש
לבאר עוד עומק כוונת רבינו, שיש חילוק בין בריאת
האדם והאומות לבין בריאת בני ישראל, וענין חיווק
יסודות העולם שייך בעיקר לענין בריאת בני ישראל,
וכמבואר במדרש הנ"ל שבמקום האבן שתיה נברא
היכל ה', והיינו שבבריאת יסודות אלו הוכן המקום
לבית המקדש שמשם קיום העולם עבור בני ישראל,
ונכלל בזה שאז הועמד היסודות לקיום העולם
עבורם. ולכך אם היו נולדים בתחילה, לא היה אפשר

המזלות וחדשי השנה. וכתב, 'ודבר גדול הוא ענין
השבטים, כי אברהם לא היה בכל זרעו טוב וישר כי
אם יצחק, וליצחק יעקב, ויעקב היו לו י"ב שבטים
וכולם צדיקים ושלמים ממלא כל אחד מקום אביו.
אין זאת כי אם שהעולם מיוסד עליהם בהיותם נגד
י"ב מזלות. ולכן נקראו 'שבטים', מלשון 'שבט
מושלים', כי כמו שהמזלות מושלים בעולם, כן
השבטים'. מד. וכמבואר במדרש שהובא
לעיל, שעדיין לא היו יסודות העולם באיתנם, ועל
ידי האבן שלקח נתחזקו יסודות העולם.
מה. יש לדקדק בעיקר פירושו של רבינו, בתחילה
כתב שלכן נברא אדם הראשון לבסוף אחרי שנבראו
כל צרכי מזונותיו ועניני העולם, כי אם היה נברא
בתחילה, לא היה אפשר לברוא את העולם שמזיק את
האדם ב'גירי דיליה' ועל המזיק להרחיק את עצמו.
ולבסוף ביאר רבינו שכל זמן שלא נבראו היסודות
נחשב כאילו לא נברא העולם, ואם יברא תחילה את
השבטים, שוב לא יוכל להעמיד את היסודות, כי
יטענו השבטים שעל המזיק להרחיק את עצמו.
ולכאורה עדיין קשה, איך העמיד עתה את היסודות,
הלא כבר נברא האדם הראשון וממנו נולדו כל
האומות, וגם אודותם כתב רבינו שיכולים הם לטעון
שעל העולם להרחיק עצמו שלא להזיק, דהיינו
שלא יברא העולם. ולדברי רבינו, גם לענין היסודות
יכולים הם לטעון כן ולעכב שלא יחזק יעקב
יסודותיו. [שכיון שבבריאת העולם נקבע אם נחשב
שהאדם קדם לעולם, או שאף יתוש קדמו, והיינו
שנחשב שהעולם קדם לאדם, וכן אמרו שבדעת בראו
שהקדים צרכי מזונותיו לבריאתו. אם כן קשה, איך
שייך לדון בזה שוב בזמן מאוחר ממנו, כשיתחזקו
יסודות העולם על ידי יעקב, קודם בריאת השבטים].
ובביאור הדברים נראה, שהיית שעיקר קיום העולם

רַבְּנֵי אֲמָרִי, 'בְּפֶה הַשָּׁמַי' וְכוּ' מִלְּמֹד וְכוּ', כְּדָבָר בְּצַנְעָא. שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיךְ רוּצָה גַם הוּא עֲכָשׁוּ לְהַעֲמִיד יְסוּדוֹת הָעוֹלָם, וּמִתְחַלְּהָ כְּשֶׁבְרָא הָעוֹלָם, אֲמָרִינֵן בְּמִדְרָשׁ בְּרֵאשִׁית (ב"ר ה, ד), שְׁהַפְּלִיג מִדַּת רְשָׁעִים

מִמְּנַד עֵינָיו כְּדִי לְבְרָא הָעוֹלָם. אֲמָנֵם עֲכָשׁוּ שְׁהִיָּה הָעוֹלָם מֵלֵא רְשָׁעִים, הִיאֲדָ הִיָּה יָכוֹל לְהַפְּלִיגֵם מִמְּנַד עֵינָיו. וְלָכֵן הִבִּיא הַלְּלִיָּהּ, וְלֹא הִפִּיל עָלָיו תַּרְדֵּמָה בְּיוֹם, שְׁאָז נִסְתָּרִים מִעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים, כְּדָאֲמָרִינֵן בְּמִדְרָשׁ (שם

זֶרַע שְׂמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

יוכלו לטעון שהעולם מזיק להם ועליו להרחיק את עצמו מהם, כיון שהעולם קדם להם¹⁰.

הזמן להרחיק מעשה הרשעים הוא בלילה כשהם בטלים מהעבודות

וממשיך המדרש, רַבְּנֵי אֲמָרִי, יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ מַה שֶּׁכְּתוּב 'פִּי בָא הַשָּׁמַי', כִּאִילוֹ כְּתוּב 'בְּפֶה הַשָּׁמַי' וְכוּ', מִלְּמֹד וְכוּ' שֶׁהַשְּׂקִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הַחֲמָה שֶׁלֹּא בְּעוֹנֵתָהּ, כְּדִי לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא - בְּחִלּוֹם. וּפְיִרוּשׁ הַמִּדְרָשׁ הוּא, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיךְ רוּצָה גַם הוּא עֲכָשׁוּ לְהַעֲמִיד אֵת הַיְסוּדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִתְחַלְּהָ כְּשֶׁבְרָא הַקַּב"ה אֵת הָעוֹלָם, אֲמָרִינֵן בְּמִדְרָשׁ בְּרֵאשִׁית (ב"ר ה, ד)¹⁰, שְׁבִשְׂעָה שְׂבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְרֹא אֵת הָאָדָם, וְרֵאָה שְׂוִוֹלְדוֹ

ממנו צדיקים ורשעים, ודן הקב"ה האם לברוא אותו עבור הצדיקים, או שמא עדיף שלא לברואו מחמת הרשעים שיצאו ממנו, ואז הפליג - הרחיק והסתיר הקב"ה את מִדַּת רְשָׁעִים מִמְּנַד עֵינָיו כִּאִילוֹ אִינֵם עֲתִידִים לַחֲטוּא, וְאִין לִמְנוּעַ מִחֲמַתְּם אֵת הַבְּרִיאָה, וְעֵשָׂה הַקַּב"ה כֵּן כְּדִי לְבְרָא אֵת הָעוֹלָם. אֲמָנֵם עֲכָשׁוּ בִימֵי יַעֲקֹב, שְׁהִיָּה הָעוֹלָם מֵלֵא רְשָׁעִים - שֶׁכֵּבֵר נוֹלְדוֹ וְחֲטָאוֹ, לְכַאוּרָה יוֹקֵשָׁה הִיאֲדָ הִיָּה הַקַּב"ה יָכוֹל לְהַפְּלִיגֵם - לַהֲסִתִּירֵם מִמְּנַד עֵינָיו.

וְלָכֵן הִבִּיא הַקַּב"ה אֵת הַלְּלִיָּהּ עַל יַעֲקֹב לְפָנֵי הַזְּמָן, וְלֹא הִפִּיל עָלָיו תַּרְדֵּמָה בְּיוֹם כְּפִי שֶׁהִפִּיל עַל אֲבֵרָהָם אֲבִינוּ, מִפְּנֵי שְׁאָז - בְּלִילֵה נִסְתָּרִים מִעֲשֵׂה הַרְשָׁעִים, כְּדָאֲמָרִינֵן בְּמִדְרָשׁ (שם נ, ג)¹⁰ עַל הַפְּסוּק (תהלים ט, ט)¹⁰

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

לברוא את העולם. אולם כלפי האומות לא נחשב הדבר שנברא להם כלום בשעת חיזוק היסודות, כי לא יתוּסַף להם בכך דבר, ולגביהם לא נשתנה כלום בבריאה ממה שהיה עד שעה זו. ובתוספת ביאור, שבחיזוק היסודות נברא מקום לכח הקדושה בעולם, שאם יקיימוהו כראוי יוכל העולם להמשיך להתקיים [וכעין מאמר חז"ל, שהעולם תלוי בתורה וכו'], וענין זה שייך רק כלפי ישראל, כי לענין האומות לא נשתנה דבר, ואדרבה, בהתחזקות ישראל, נחלשים הם, ויתכן שנחשב כאילו נחלש העולם והשפעותיו עבורם, שכשישראל מתברכים ומתגדלים, האומות נחלשים ונופלים. מו. פירוש דברי רבינו, שכשם שאחרי בריאת האדם לא היה יכול העולם להבראות מפני שהוא מזיק לאדם בגירי דיליה, כך גם היה מוכרח שהעמדת יסודות העולם על ידי האבן ששם יעקב מראשותיו, תוקדם להעמדת השבטים שהם היסוד של עם ישראל, לפי שאם כבר נולדו השבטים יכולים הם לעכב שלא יועמדו יסודות

העולם, לפי שהעולם מזיק לישראל בשעת בנינו. מו. לשון המדרש, אמר רבי ברכיה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא לבראות את האדם הראשון, ראה צדיקים ורשעים יוצאים ממנו, אמר, אם אני בורא אותו, רשעים יוצאים ממנו, ואם לא אברא אותו, היאך צדיקים יוצאים ממנו, מה עשה הקדוש ברוך הוא, הפליג דרכן של רשעים מכנגד פניו, ושיתף בו מדת רחמים ובראו, הלא הוא דכתיב (תהלים א, ו) 'כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד, איבדה מכנגד פניו, ושיתף בו מדת רחמים ובראו, ע"כ. וראה ביאור דברי המדרש, בדברי רבינו בקהלת (אות לו ד"ה והתחיל). מח. לשון המדרש, אמר רבי לוי, אין הקדוש ברוך הוא דן את אומות העולם אלא בלילה, בשעה שהן ישנים. ואינו דן את ישראל אלא ביום, בשעה שהם עסוקים במצות, הלא הוא דכתיב (תהלים ט, ט) 'והוא ישפוט תבל בצדק'. מט. לשון הפסוק, 'והוא ישפוט תבל בצדק' דין לאמים בְּמִשְׁרָיִם.

(קידושין מ, ב), לְמַה הַמְצִיא יְסוּדוֹת הָעוֹלָם. וְתַרְגְּוֹ, מִשָּׁל לְמַלְךְ וְכוּ', שֶׁבְּנֹדָאֵי אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַלְךְ לֵישֵׁב בַּחֲשָׁד, וְכַדִּי לְהוֹדִיעַ הַחֲבֵה שֵׁישׁ לוֹ עִם אוֹהֶבּוֹ, אָמַר, כִּבּוֹ הַפְּנִסִים, שֶׁהוֹאִיל שֵׁישֵׁנוּ שָׁם הָאוֹהֵב שָׁלוֹ, דּוֹמָה בְּעֵינָיו כְּאִלוֹ אוֹתוֹ הַמְּקוֹם חֲשׂוֹד, יִהְיֶה מְלֵא אוֹרָה.

וַיֵּאָרְף כְּאֵן, אֶפְלוֹ שֶׁהַדּוֹר הֵם רְשָׁעִים, וְהֵנָּם כְּמוֹ בַּחֲשָׁד, כְּדַכְתִּיב (ישעיהו

ג, ג) עַל פְּסוּק (תהלים מ, ט) 'וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק', כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת הָאֲמוֹת, דֵּן אוֹתָם בְּלִילָה, בְּשַׁעֲהַ שְׁהֵם פְּנוּיִים מִן הָעֵבְרֹת. וְכִשְׁדֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל, דֵּן אוֹתָם בַּיּוֹם, בְּשַׁעֲהַ שְׁעוֹסְקִים בְּמַצּוֹת.

וּמִפְּנֵי שֵׁישׁ לְהַקְשׁוֹת, וְלָמָּה בְּאֵמַת עֲשֶׂה כֶּה, אִם הִיָּה הָעוֹלָם מְלֵא רְשָׁעִים, וְהָעוֹלָם נִדּוֹן אַחַר רַבּוֹ

זֶרַע שְׂמִיּוֹן הַמְּבֹאֵר

הַמַּעֲשִׂים הֵם מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הוּא דֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם לְזַכּוֹת, וְאִם לֹא, הוּא ח"ו לְהִיפֵךְ (קידושין מ, ב)²², אִם כֵּן שְׂרׁוֹב הָעוֹלָם רְשָׁעִים, מִפְּנֵי מָה אֲכֵן הַתַּעֲלַם מִמַּעֲשֵׂיהֶם וְלָמָּה הַמְצִיא הַקַּב"ה אֶת יְסוּדוֹת הָעוֹלָם, הִרִי הִיָּה רֵאוּי שְׁלֵא יַחֲזַקְנוּ מִפְּנֵי הַרְשָׁעִים.

וְעַל כֵּן תַּרְגְּוֹ הַמְּדַרְשׁ, מִשָּׁל לְאוֹהֶבּוֹ שֶׁל מַלְךְ וְכוּ' שְׁבֵא לְפָרְקִים אֲצִלוֹ, וְאִמַר הַמֶּלֶךְ לְעַבְדּוֹ שִׁיכְבוּ הַפְּנִסִים לְפִי שֶׁהוּא מִבְּקַשׁ לְדַבֵּר עִם אוֹהֶבּוֹ בְּצִינְעָא²³, פִּירוּשׁ, שֶׁבְּנֹדָאֵי אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַלְךְ לֵישֵׁב בַּחֲשָׁד, וְלֹא הִיָּה רֵאוּי לוֹ לְבַקֵּשׁ שִׁיכְבוּ אֶת הַפְּנִסִים בְּשִׁבִיל שְׁלֵא יִרְאוּהוּ בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם אוֹהֶבּוֹ, וְרַק כְּדִי לְהוֹדִיעַ וְלַהֲדַגִּישׁ אֶת הַחֲבֵה שֵׁישׁ לְ עִם אוֹהֶבּוֹ, אָמַר לְעַבְדּוֹ, כִּבּוֹ הַפְּנִסִים, לְפִי שֶׁרָצָה לְרַמֵּז לָהֶם כֵּכֶךְ, שֶׁהוֹאִיל שֵׁישֵׁנוּ שָׁם הָאוֹהֵב שָׁלוֹ, הִרִי דּוֹמָה בְּעֵינָיו כְּאִלוֹ אוֹתוֹ הַמְּקוֹם הַחֲשׂוֹד וְהִיָּה מְלֵא אוֹרָה מַחֲמַת אוֹהֶבּוֹ שֶׁנִּמְצָא שָׁם.

וַיֵּאָרְף כְּאֵן, אֲצִל יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, אֶפְלוֹ שֶׁהַדּוֹר הֵם רְשָׁעִים וְהֵנָּם כְּמוֹ בַּחֲשָׁד, כְּדַכְתִּיב

וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבֵל בְּצַדִּיק, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת הָאֲמוֹת - שׁוֹפֵט לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא דֵּן אוֹתָם בְּלִילָה, בְּשַׁעֲהַ שְׁהֵם פְּנוּיִים מִן הָעֵבְרֹת - שְׁאִינֵם חוֹטְאִים לְפִי שֶׁהֵם יִשְׁנִים, כִּי רַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְהַקַּב"ה רוֹצֵה לְהַצְדִּיקֵם בְּדִין²⁴. וְכִשְׁהוּא דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל - שׁוֹפֵט לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, הוּא דֵּן אוֹתָם בַּיּוֹם, בְּשַׁעֲהַ שְׁהֵם נִיעוּרִים וְעוֹסְקִים בְּמַצּוֹת, כְּדִי שִׁירְבוּ זְכוּיוֹתֵיהֶם²⁵. וְלִכְּן בִּיקַשׁ הַקַּב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּלִילָה, שֶׁאֵז אֲמוֹת הָעוֹלָם יִשְׁנִים וּבִטְלִים מִן הָעֵבְרֹת, וְיִכּוֹל הַקַּב"ה לְהַסְתִּיר אֶת מַעֲשֵׂיהֶם מִכְּנַגַּד פְּנִי, וְלַהֲעֲמִיד אֶת יְסוּדוֹת הָעוֹלָם וְלַחֲזוֹקֵם, וְאִף שִׁיתֵּן שֶׁהַדַּבֵּר יִגְרוּם לָהֶם לַחֲטוֹא, הַסְתִּיר אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כְּמִי שְׁאִינֵם.

הָעוֹלָם קִיִּים אֶפְלוֹ רַק בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד הַדּוּמָה לְאוֹר

וּמִפְּנֵי שֵׁישׁ לְהַקְשׁוֹת, וְלָמָּה בְּאֵמַת עֲשֶׂה הַקַּב"ה כֶּה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצִנְעָה, שְׁאִם בְּזַמְנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּה הָעוֹלָם מְלֵא רְשָׁעִים, וְהָעוֹלָם נִדּוֹן אַחַר רַבּוֹ - הַקַּב"ה דֵּן אֶת הָעוֹלָם כְּפִי רוֹב הַמַּעֲשִׂים שֶׁל בְּאֵי הָעוֹלָם, שְׁאִם רוֹב

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

זַכּוֹת. עֲבַר עֲבִירָה אַחַת, אוּי לוֹ שֶׁהַכְּרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף חוֹבָה. נַג. רַבִּינוּ מִיִּישֵׁב עֲתָה קוֹשִׁייתוּ בַּתְּחִילַת הַמַּאמֵר, מְדוּעַ הִבִּיא הַמְּדַרְשׁ מִשָּׁל 'לְמַלְךְ' דּוּוֹקָא, וְלֹא מִשְׁאֵר כָּל אָדָם, רֵאָה בִּיאורֵינוּ לְעִיל.

ג. עַל פִּי עֵין יוֹסֵף. נֵא. רֵאָה בְּפִירוּשׁ רַבִּינוּ לְמַגִּילַת אֶסְתֵר (אוֹת ו) עַל מְדַרְשׁ זֹה. נַב. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, רַבִּי אֲלֵעָזַר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, לְפִי שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן אַחַר רוֹבּוֹ, וְהִיָּחִיד נִדּוֹן אַחַר רוֹבּוֹ, עֲשֶׂה מַצּוּה אַחַת, אֲשֶׁרִיו שֶׁהַכְּרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם לְכַף

כט, טו) 'וְהָיָה בְּמַחֲשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וְרָשָׁעִים
בַּחֲשָׁךְ יִדְמֹו' (שמואל א ב, ט), עם כָּל זֶה, בְּשִׁבִיל
צְדִיק אֶחָד עוֹלָם נִבְרָא, 'צְדִיק יְסוּד עוֹלָם'
(משלי י, כה), כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל (יומא לה, ב).
וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, דְּאִיתָא בַּמְדַּרְשׁ (ב"ר ג,

ג) עַל פְּסוּק (בראשית א, טו) 'אֵת הַמָּאוֹר
הַקָּטָן לְמִמְשַׁלַּת הַלַּיְלָה', רַב נַחֲמָן אָמַר,
כָּל זְמַן שֶׁאֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל קָיָם, אֵין אֲוֹרוֹ
שֶׁל קָטָן מִתְּפָרָס. שְׁקַע אֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל,
מִתְּפָרָס אֲוֹרוֹ שֶׁל קָטָן. כִּף כָּל זְמַן

זֶרַע שְׂמִינִיּוֹן הַמְּבֹאֵר

(ישעיה כט, טו) ^{טו} 'וְהָיָה בְּמַחֲשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם'^{טו},
וּכְתוּב עוֹד (שמואל א ב, ט) ^ט 'וְרָשָׁעִים בַּחֲשָׁךְ
יִדְמֹו' - הַרְשָׁעִים דּוֹמִים לְמִי שֶׁהוֹלֵךְ
בַּחוּשֶׁךְ, שֶׁהוּא נּוֹפֵל וְנֹכֶרֶת, עִם כָּל זֶה,
אִפִּילוֹ רַק בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד כְּמוֹ יַעֲקֹב
אֲבִינוּ, עוֹלָם נִבְרָא, שְׁנֵאמַר (בראשית א, ד)
'וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאֵין טוֹב
אֵלָּא צְדִיק, שְׁנֵאמַר (ישעיהו ג, י) 'אֲמַרו צְדִיק
כִּי טוֹב' כו'. רַבִּי חִיָּיא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי
יֹחָנָן, אִפִּילוֹ בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד הָעוֹלָם
מִתְקַיָּים, שְׁנֵאמַר (משלי י, כה) 'צְדִיק יְסוּד
עוֹלָם', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל בַּגְּמָרָא (יומא לה,
ב) ^ט. וְהָיָה מְבֹאֵר שֶׁ, שֶׁהַצְדִּיק דּוֹמֵה לְאוֹר.
וְלִכְךָ בִּיקֵשׁ הַקַּב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב רַק
בַּלַּיְלָה, לְרַמֵּז לוֹ שֶׁאֵף שְׁכַל הָעוֹלָם נִדְמָה

לְחוּשֶׁךְ מַחֲמַת הַרְשָׁעִים, מְכַל מְקוֹם,
הַקַּב"ה מְקַיָּים אֶת הָעוֹלָם אִפִּילוֹ רַק בְּשִׁבִיל
צְדִיק אֶחָד הַדּוֹמֵה לְאוֹר, וְהוּא יַעֲקֹב
אֲבִינוּ ^{טו}.

כְּשִׁיחֲשֵׁךְ אֲוֹרוֹ שֶׁל עֶשׂו, יִתְגַּלֵּה אֲוֹרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב

וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר, בְּכִיאוֹר דְּבַרֵּי הַמְדַּרְשׁ
שֶׁבִיקֵשׁ הַקַּב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב רַק בַּלַּיְלָה ^{טו},
בְּהַקְדָּם מֵה דְּאִיתָא בַּמְדַּרְשׁ (ב"ר ו, ג) ^ו עַל
הַפְּסוּק (בראשית א, טו) ^{טו} 'אֵת הַמָּאוֹר הַקָּטָן
לְמִמְשַׁלַּת הַלַּיְלָה', רַב נַחֲמָן אָמַר, כִּף זְמַן
שֶׁאֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל קָיָם - כְּשֶׁהִשְׁמַשׁ מֵאִירָה,
אֵין אֲוֹרוֹ שֶׁל קָטָן מִתְּפָרָס - אֲוֹר הִירַח אֵינוֹ
מֵאִיר כִּיוֹן שֶׁהוּא מוֹעֵט. שְׁקַע אֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל,
מִתְּפָרָס אֲוֹרוֹ שֶׁל קָטָן - לְאַחַר שֶׁשְׁקַעַה
הַשֶּׁמֶשׁ, אֲוֹר הִירַח נִרְאֶה וּמֵאִיר. כִּף כָּל זְמַן

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

שֵׁי שְׂרָעִים בְּעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִידוֹן אַחַר רֹבּוֹ. וְלֹהֵ
הוֹצֵרֵךְ לְהַבִּיא אֶת הַמַּשָּׁל, שְׁעַי הָאוֹהֵב נִדְמָה שֶׁכֹּל
מֵאִיר, וְכֵן כֵּאֵן בְּזִכּוֹת צְדִיק אֶחָד שֶׁהוּא הָאוֹהֵב,
הַשְׁתִּית אֶת הָעוֹלָם, כִּי צְדִיק יְסוּד הָעוֹלָם.
נַט. לְפִי תִירוּץ זֶה מִיּוֹשֵׁב רַק מֵה שֶׁהַקַּב"ה דִּיבַר עִמוֹ
בְּצִינְעָה, וְלֹא נִתְבָּאָר בּוֹה עֲנִין הַמַּשָּׁל לְמֶלֶךְ, שְׁנִתְקַשְׁה
רַבְּנוּ בּוֹה בְּתַחֲלִילַת הַמֵּאמַר מֵה תּוֹסַפַּת בִּיאוֹר יֵשׁ
בְּמַשָּׁל זֶה. ס. לְשׁוֹן הַמְדַּרְשׁ, אָמַר רַב נַחֲמָן,
וְהוּא אֵימֵן טַב, עֶשׂו מוֹנֵה לְחַמֵּה שֶׁהִיא גְּדוֹלָה וְכו',
יַעֲקֹב מוֹנֵה לְלַבְנָה שֶׁהִיא קְטָנָה וְכו'. רַב נַחֲמָן אָמַר,
כָּל זְמַן שֶׁאֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל קָיָם, אֵין אֲוֹרוֹ שֶׁל קָטָן
מִתְּפָרָס. שְׁקַע אֲוֹרוֹ שֶׁל גְּדוֹל, מִתְּפָרָס אֲוֹרוֹ שֶׁל
קָטָן. כִּךְ כָּל זְמַן שֶׁאֲוֹרוֹ שֶׁל עֶשׂו קָיָם, אֵין אֲוֹרוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב מִתְּפָרָס, שְׁקַע אֲוֹרוֹ שֶׁל עֶשׂו, מִתְּפָרָס אֲוֹרוֹ
שֶׁל יַעֲקֹב, הַדָּא הוּא דְּכַתִּיב (ישעיהו ס, א-ב) 'קוֹמִי
אוֹרִי כִּי בֵּא אוֹרְךָ, כִּי הִנֵּה חֲחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ' וְכו'.
סא. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֵת שְׁנֵי הַמָּאֹרֹת
הַגְּדוֹלִים אֶת הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל לְמִמְשַׁלַּת הַיּוֹם וְאֵת הַמָּאוֹר

גַּד. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'הוּי הַמַּעֲמִיקִים מֵה' לְסַתֵּר עֲצָה
וְהָיָה בְּמַחֲשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֵּאמְרוּ מִי רֵאָנוּ וּמִי יוֹדְעֵנו'.
נַה. פֶּשֶׁט הַפְּסוּק הוּא, שֶׁהַרְשָׁעִים חוֹשְׁבִים כֵּאֵילוֹ
מַעֲשֵׂיהֶם נַעֲשִׂים בְּמְקוֹם חוּשֶׁךְ, וְח"ו אֵין מִי שִׁירָאָה
אוֹתָם. אֵךְ נִרְאֶה שֶׁרַבִּינוּ מְפָרֵשׁ הַפְּסוּק, שֶׁמַּעֲשֵׂה
הַרְשָׁעִים נַחֲשָׁבִים כְּמַעֲשֵׂה חוּשֶׁךְ מַחֲמַת רַשְׁעוֹת.
נו. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיִּגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ וְרָשָׁעִים בַּחֲשָׁךְ
יִדְמֹו פִּי לֹא בִכְחֵ יִגְבֵר אִישׁ'. נז. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא,
וְאָמַר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר, אִפִּילוֹ בְּשִׁבִיל צְדִיק אֶחָד עוֹלָם
נִבְרָא, שְׁנֵאמַר וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב', וְאֵין
טוֹב אֵלָּא צְדִיק, שְׁנֵאמַר 'אֲמַרו צְדִיק כִּי טוֹב' כו'. רַבִּי
חִיָּיא בַר אַבָּא אָמַר רַבִּי יֹחָנָן, אִפִּילוֹ בְּשִׁבִיל צְדִיק
אֶחָד הָעוֹלָם מִתְקַיָּים, שְׁנֵאמַר 'צְדִיק יְסוּד עוֹלָם'.
נח. בְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ מִתּוֹרָצִים שְׁתֵּי קוּשִׁיּוֹתֵינוּ בְּדַבְּרֵי
הַמְדַּרְשׁ - מְדוּעַ דִּיבַר עִמוֹ בְּצִנְעָה, וּמְדוּעַ הוֹצֵרֵךְ
הַמְדַּרְשׁ לְהַבִּיא הַמַּשָּׁל. שֶׁהַטַּעַם שֶׁדִּיבַר בְּצִנְעָה, לְרַמֵּז
שֶׁאֵינוֹ רוֹאֵה מַעֲשֵׂי הַרְשָׁעִים, כִּי בַּלַּיְלָה נֹסְתִירִים
מַעֲשֵׂיהֶם. אוֹלָם עֲדִיין קֶשֶׁה לְמַה עֶשֶׂה כִּךְ, הֵלֵא יוֹדַע

רוֹצֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת לְיַעֲקֹב מִתְּפָרְסָם. שְׁקַע אֹרֹז שֶׁל עֲשׂו, מִתְּפָרְסָם אֹרֹז שֶׁל יַעֲקֹב, הִדְא הוּא דְכָתִיב (ישעיהו ס, א-ב) 'קוֹמֵי אֹרְזֵי וְכוּ' 'כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְכוּ'.

וְקָאָמַר הַמְדַרְשׁ, לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה בְּצַנְעָה וּבְלִילָה.

וְעַל כֵּן קָאָמַר הַמְדַרְשׁ, שְׁבִיקֵשׁ הַקְב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה רוֹצֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת לְיַעֲקֹב מִתְּפָרְסָם, אֵת כָּל הַגְּלוֹת הַקְדוּשׁ הַקְב"ה עַל יִשְׂרָאֵל - שִׁיחֵי מְשׁוּעָבְדִים תַּחַת עֲשׂו, וְכָל הַנְּפִישׁ שְׂנֵי עָשָׂה לָהֶם לְבַסּוֹף כְּשִׁיגְאֻלוֹ מִמֶּנּוּ, כְּכַתוּב בַּמְדַרְשׁ (ב"ר סח, יד)²⁰, וְרָצָה לְהוֹדִיעֵנו - לְיַעֲקֹב עַכְשֵׁי כִשְׁהוּא בּוֹרַח מֵעֲשׂו, שְׁפֹסֵף שְׂלִימַת עֲשׂו עַל יִשְׂרָאֵל לְהַתְמַעֵט וְלִהְיוֹת חֹשֶׁךְ - שְׁאֹרֹז שֶׁל עֲשׂו הַגְּדוֹל יִתְבַטֵּל, וְאִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהוּא הָאוֹר הַקָּטָן הַנִּיכָר בַּחוּשׁ, כְּדִי לְרַמֵּז לוֹ שְׁכִישׁוּאָה לְיַעֲקֹב, אִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

ד

מְדַרְשׁ (ב"ר סח, יב) עַל פְּסוּק (בראשית כח, יב) 'וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מֵצַב אֶרְצָה'.

זֶרַע שְׂמִיּוֹן הַמְבֹאָר

וְעַל כֵּן קָאָמַר הַמְדַרְשׁ, שְׁבִיקֵשׁ הַקְב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה רוֹצֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת לְיַעֲקֹב בַּחֲלוּם, אֵת כָּל הַגְּלוֹת הַקְדוּשׁ הַקְב"ה עַל יִשְׂרָאֵל - שִׁיחֵי מְשׁוּעָבְדִים תַּחַת עֲשׂו, וְכָל הַנְּפִישׁ שְׂנֵי עָשָׂה לָהֶם לְבַסּוֹף כְּשִׁיגְאֻלוֹ מִמֶּנּוּ, כְּכַתוּב בַּמְדַרְשׁ (ב"ר סח, יד)²⁰, וְרָצָה לְהוֹדִיעֵנו - לְיַעֲקֹב עַכְשֵׁי כִשְׁהוּא בּוֹרַח מֵעֲשׂו, שְׁפֹסֵף שְׂלִימַת עֲשׂו עַל יִשְׂרָאֵל לְהַתְמַעֵט וְלִהְיוֹת חֹשֶׁךְ - שְׁאֹרֹז שֶׁל עֲשׂו הַגְּדוֹל יִתְבַטֵּל, וְאִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהוּא הָאוֹר הַקָּטָן הַנִּיכָר בַּחוּשׁ, וְלָכֵן דְּבַר עֲמוֹ בְּצַנְעָה וּבְלִילָה, כְּדִי לְרַמֵּז לוֹ שְׁכִישׁוּאָה לְיַעֲקֹב, אִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

וְעַל כֵּן קָאָמַר הַמְדַרְשׁ, שְׁבִיקֵשׁ הַקְב"ה לְדַבֵּר עִם יַעֲקֹב בְּצַנְעָא, לְפִי שְׁעֵתָה הָיָה רוֹצֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלוֹת לְיַעֲקֹב בַּחֲלוּם, אֵת כָּל הַגְּלוֹת הַקְדוּשׁ הַקְב"ה עַל יִשְׂרָאֵל - שִׁיחֵי מְשׁוּעָבְדִים תַּחַת עֲשׂו, וְכָל הַנְּפִישׁ שְׂנֵי עָשָׂה לָהֶם לְבַסּוֹף כְּשִׁיגְאֻלוֹ מִמֶּנּוּ, כְּכַתוּב בַּמְדַרְשׁ (ב"ר סח, יד)²⁰, וְרָצָה לְהוֹדִיעֵנו - לְיַעֲקֹב עַכְשֵׁי כִשְׁהוּא בּוֹרַח מֵעֲשׂו, שְׁפֹסֵף שְׂלִימַת עֲשׂו עַל יִשְׂרָאֵל לְהַתְמַעֵט וְלִהְיוֹת חֹשֶׁךְ - שְׁאֹרֹז שֶׁל עֲשׂו הַגְּדוֹל יִתְבַטֵּל, וְאִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב - שֶׁהוּא הָאוֹר הַקָּטָן הַנִּיכָר בַּחוּשׁ, וְלָכֵן דְּבַר עֲמוֹ בְּצַנְעָה וּבְלִילָה, כְּדִי לְרַמֵּז לוֹ שְׁכִישׁוּאָה לְיַעֲקֹב, אִזּוּ יִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

ד

דְּרָשׁוֹת וְדַמּוּזִים בַּחֲלוּמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב

כח, יב) ²¹ וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֹלֶם מֵצַב אֶרְצָה, שֶׁהֲרָאָה הַקְב"ה לְיַעֲקֹב בַּחֲלוּם זֶה אֵת בֵּית

חֲלוּם יַעֲקֹב רִמֵּז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְלַקְבֵּלַת הַתּוֹרָה בַּמְדַרְשׁ (ב"ר סח, יב) ²² עַל הַפְּסוּק (בראשית

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

וּבִיּוֹמֵיהֶן דִּי מַלְכֵי אֵינּוּן יָקִים אֱלוֹהֵי שְׁמֵי מַלְכָּא דִּי לְעַלְמִין וְגו' - סוּמָן לְאַרְבַּע מַלְכוּיֹת הַאֱלֹהִים, יָקִים הָאֱלוֹהִים שְׁבַשְׁמִים מַלְכוּת הַמִּיּוֹחֶדֶת לָן. א. לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, 'וְהִנֵּה סוּלָם', זֶה הַכֶּבֶשׂ. מוֹצֵב אֶרְצָה, זֶה מוֹצֵב, מוֹצֵב אֶרְצָה תַּעֲשֶׂה לִּי (שְׁמוֹת כ, כא). יוֹרָאֵשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׁמַיְמָה, אֵלּוֹ הַקְּרֻבֹת שְׂרִיחַן עוֹלָה לְשָׁמַיִם. וְהִנֵּה מַלְאכֵי אֱלֹהִים, אֵלּוֹ כְּהֵנִים גְּדוּלִים. עוֹלִין וְיורִדִין בּוֹ, שְׁהֵם עוֹלִים וְיורִדִים כְּכַבֵּשׂ. וְהִנֵּה ה' נָצַב עֲלָיו, 'רְאִיתִי אֵת ה' נָצַב

הַקָּטָן לְמִשְׁלַת הַלֵּילָה וְאֵת הַפּוֹכְבִים'. סב. עַל פִּי תַחֲלִיל דְּבַרֵי הַמְדַרְשׁ. סג. לְשׁוֹן הַפְּסוּקִים 'קוֹמֵי אֹרְזֵי כִּי בָּא אֹרֶךְ וְכָבוֹד ה' עֲלֶיךָ וְנָח, כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְעָרְפֵל לְאֵמִים וְעֲלֶיךָ וְנָח ה' וְכָבוֹדוֹ עֲלֶיךָ יִרְאָה'. סד. עַל פִּי יִפֵּה תוֹאֵר (שם). סה. לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, 'וְהִנֵּה מַלְאכֵי אֱלוֹהִים' (בראשית כח, יב) עוֹלִים שְׁנַיִם וְיורִדִים שְׁנַיִם, אֵלּוֹ שְׂרֵי אַרְבַּע מַלְכוּיֹת שְׁשִׁלְטוֹנוֹת גּוֹמֶרֶת בֵּהֶן וְכוּ', וְהִנֵּה ה' נָצַב עֲלָיו' (שם כח, יג) כְּתִיב (דְּנִיאל ב, מד)

מאמרם ז"ל 'הנהגה סלם' זה הפכש, המצב ארצה זה המזבח וכו'.

'וְהִנֵּה סֵלָם' - זֶה הַפְּכָשׁ, 'מִצַּב אֶרֶצָה' - זֶה הַמִּזְבֵּחַ, הִדְא הוּא דְכְּתִיב (שמות כ, כא) 'מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי, 'וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה' - אֵלּוּ הַקֶּרְבָּנוֹת וְכוּ', 'וְהִנֵּה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים' וְכוּ' - אֵלּוּ הַפְּהַנְיִים וְכוּ'. רַבְּנֵינּוּ פְתָרִין לִיהַ בְּסִינֵי, 'וְהִנֵּה סֵלָם' - זֶה סִינֵי, 'מִצַּב אֶרֶצָה' - 'וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר' (שם יט, יז), 'וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ

הַשְּׂמִימָה' - 'וְהָהָר בְּעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשְּׂמַיִם' וְכוּ' (דברים ה, יא), עכ"ל. קָשָׁה, מָה עֲנִין אֵלּוּ דְבָרִים לְהִרְאוֹתָם לְעַקֵּב בְּמָקוֹם הַזֶּה וּבְזִמְנֵי הַזֶּה. וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבְּהַּ (שם עה, ח) עַל פְּסוּק (בראשית כח, א) 'וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ, שְׁבִרְכוּ בְרַפְתֵּי הַגְּלוֹת. וְקָשָׁה, וְכִי הַגְּלוֹת בְּרַכָּה הִיא.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

המקדש העתיד לעמוד במקום ההוא, וכך דרשו חז"ל, 'וְהִנֵּה סֵלָם' - זֶה הַפְּכָשׁ שֶׁהִיא מִשְׁמֵשׁ כְּסוּלָם לְעֵלוֹת בּוֹ אֶל הַמִּזְבֵּחַ, 'מִצַּב אֶרֶצָה' - זֶה הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִיא מְחוּבֵר לְאֶרֶץ, הִדְא הוּא דְכְּתִיב (שמות כ, כא) 'מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי' - שֶׁהִיא הַמִּזְבֵּחַ מְחוּבֵר לְאֲדָמָה¹, 'וְרֵאשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה' - אֵלּוּ הַקֶּרְבָּנוֹת הַקֶּרְבִּים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְרִיחַ נִיחּוֹחַ שֶׁלָּהֶם עוֹלָה לְשָׁמַיִם² וְכוּ', 'וְהִנֵּה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים' וְכוּ' - אֵלּוּ הַפְּהַנְיִים הַנִּקְרָאִים מִלֵּאכִים, 'עוֹלִים וְיורִידִים בּוֹ' - שֶׁהֵם עוֹלִים וְיורִידִים כְּכֹכַב שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְכוּ'³.

במעלות השלמות בקבלת התורה, 'מִצַּב אֶרֶצָה' - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם יט, יז) 'וַיִּוָּצֵא מִשָּׁה אֶת הָעָם וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר', 'וְרֵאשׁוּ שֶׁל הָהָר מִגִּיעַ הַשְּׂמִימָה' - הָאֵשׁ הַבוֹעֶרֶת בְּרֹאשׁ הָהָר מִגִּיעָה עַד הַשְּׁמַיִם, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, יא) 'וְהָהָר בְּעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשְּׂמַיִם' וְכוּ', עכ"ל. קָשָׁה, מָה עֲנִין אֵלּוּ הַדְּבָרִים לְהִרְאוֹתָם לְעַקֵּב בְּמָקוֹם הַזֶּה וּבְזִמְנֵי הַזֶּה⁴.

התורה והקרבנות הצלה מן הגלות

וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר, דְּאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבְּהַּ (שם עה, ח) עַל פְּסוּק (בראשית כח, א) 'וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ, שְׁבִרְכוּ בְרַפְתֵּי הַגְּלוֹת. וְקָשָׁה, וְכִי הַגְּלוֹת בְּרַכָּה הִיא, וּמָה עֲנִין בְּרַכָּה שִׁיךְ בַּזֶּה.

רַבְּנֵינּוּ פְתָרִין לִיהַ - אֶת הַחֲלוּם, בְּמַעֲמַד הַר סִינֵי⁵, 'וְהִנֵּה סֵלָם' - זֶה הַר סִינֵי, הַמִּשְׁמֵשׁ כְּסוּלָם שֶׁבִּאֲמַצְעוֹתוֹ הִתְעַלּוּ יִשְׂרָאֵל

ציונים ומקורות

שם). ז. והיה החלום הזה מבשר אותו שיזכו בניו לעבוד את ה' בעבודת הקרבנות על גבי המזבח. ח. והחלום מבשר לו שיזכו לקבלת התורה במעמד הר סיני. ט. וכן 'סיני' בגימטריא 'סלם'. י. ואף שויתיצבו' מדבר על בני ישראל ולא על הסולם הרומז להר סיני, מכל מקום רמז בעלמא הוא (יפה תואר). יא. ראה לעיל (דרוש ב) מה שביאר בזה רבינו בשם הכלי יקר. יב. לשון המדרש, וכי מאחר שברכו הקדוש ברוך הוא, אביו למה חזר וברכו, שנאמר (בראשית כח, א) 'וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ, אֵלָּא שְׂרָאָה יַצְחָק בְּרוּחַ הַקְּדוּשׁ שֶׁעֵתִידִין בְּנֵי הַגְּלוֹת לְבִין הָאוֹמוֹת, אִמְרוּ לוֹ בָּא וְאִבְרַכְךָ בְּרוּכֵי שֶׁל גְּלוֹת שִׁחְזוּרוֹ עֲלֶיךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּקְבַּץ מִבֵּין הַגְּלוֹת וְכוּ'.

המזבח' (עמוס ט, א). רבנן פתרינ ליה בסיני, ויחלום והנה סולם, זה סיני. 'מוצב ארצה' ויתיצבו בתחתית ההר' (שמות יט, יז). 'וראשו מגיע השמימה', וההר בוער באש עד לב השמים' (דברים ד, יא) וכו'. ב. לשון הפסוק, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים ויירדים בו. ג. לשון הפסוק, 'מזבח אדמה תעשה לי ויזבחתי עליו את עלותיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך'. ד. ועל שם כן הוא קרוי כאן 'מוצב ארצה' שהוא מחובר לארץ. ה. יפה תואר שם. ו. שנאמר (מלאכי ב, ז) 'כִּי שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֶךָ ה' צְבָאוֹת הוּא'. (יש נוסחאות במדרש 'אלו כהנים גדולים', וראה ביפה תואר

וּבְיַדָּי שִׁיעָקֵב כָּכָל הַדֶּרֶךְ הָיָה
מֵהִרְהַר לְבָו עַל בְּרָכָה זֹו
שִׁבְרָכּוֹ אָבִיו, וְהָיָה מִצְטַמֵּר עַל הַדָּבָר
הַזֶּה. לָכֵן בְּשָׂרוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְהִרְאָהוּ בְּחֹלוֹם שְׁנֵי דְבָרִים אֲשֶׁר אִם
יַעֲסֻקוּ בָּהֶם יִהְיוּ נִצְוֵלִין מִן הַגְּלוּת, עַל
דֶּרֶךְ שְׂאִין מֵרָאִין לוֹ לְאָדָם אֱלֹא
מֵהִרְהוּרֵי לְבָו (ברכות נה, ב).

וְעוֹד אִיתָא בְּמִדְרַשׁ שָׁם (סח, יג), רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי פֶּתַר קִרְיָא בְּגָלוּת,

אֲכָל אִיתָא בְּמִדְרַשׁ (שם מד, כא),
שְׁבַמְרָאָה בֵּין הַבְּתָרִים הִרְאָה
לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם גִּיהֶנֶם
וְשַׁעְבוֹד מַלְכֵיזִית, וּמִתַּן תּוֹרָה, וְקִרְבָּנוֹת.
וְאָמַר לוֹ, כָּל זְמַן שֶׁבִנְיָד יִהְיוּ עֹסֻקִים
בְּשִׁתִּים, יִהְיוּ נִצְוֵלִין מִשְׁתִּים. וְאַחַר כֵּן
שָׂאֵל לוֹ, בְּמָה אַתָּה רוֹצֵה שִׁירְדוּ בִּנְיָד,
בְּגִיהֶנֶם אוֹ בְּמַלְכֵיזִית, וּבְרַר לוֹ הַמַּלְכֵיזִית.
וּמִשׁוֹם הָכִי יִצְדַק שְׁפִיר לֹוֹמַר בְּרַבַּת
גְּלוּת, כְּדִי שְׂלֵא יִרְדוּ בְּנֵיו לְגִיהֶנֶם.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְבָאָר

בגלות כְּדִי שְׂלֵא יִרְדוּ בְּנֵיו לְגִיהֶנֶם.

וּבְיַדָּי שִׁיעָקֵב כָּכָל הַדֶּרֶךְ שהלך לחרן
 הָיָה מֵהִרְהַר לְבָו עַל בְּרָכָה זֹו שִׁבְרָכּוֹ אָבִיו
 והיא ברכת הגלות, וְהָיָה מִצְטַמֵּר עַל הַדָּבָר
 הַזֶּה, שִׁיִּצְטַרְכוּ בְּנֵיו לִלְכַת בְּגָלוּת, לָכֵן בְּשָׂרוֹ
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִרְאָהוּ בְּחֹלוֹם שְׁנֵי
 דְבָרִים - תּוֹרָה וְקִרְבָּנוֹת, אֲשֶׁר אִם יַעֲסֻקוּ בָּהֶם
 יִהְיוּ נִצְוֵלִין מִן הַגְּלוּת, עַל דֶּרֶךְ שְׂאִין מֵרָאִין לוֹ לְאָדָם בְּחֹלוֹמוֹ
 (ברכות נה, ב) ¹⁰ שְׂאִין מֵרָאִין לוֹ לְאָדָם בְּחֹלוֹמוֹ
 אֱלֹא מֵהִרְהוּרֵי לְבָו שֶׁהִרְהַר בְּמִשְׁךְ הַיּוֹם ¹⁰.

אֲכָל אִיתָא בְּמִדְרַשׁ (שם מד, כא) ¹⁰
שְׁבַמְרָאָה בֵּין הַבְּתָרִים הִרְאָה לוֹ הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, גִּיהֶנֶם וְשַׁעְבוֹד
מַלְכֵיזִית וּמִתַּן תּוֹרָה וְקִרְבָּנוֹת, וְאָמַר לוֹ כָּל
זְמַן שֶׁבִנְיָד יִהְיוּ עֹסֻקִים בְּשִׁתִּים - תּוֹרָה
וְקִרְבָּנוֹת, יִהְיוּ נִצְוֵלִין מִשְׁתִּים - מְגִיהֶנֶם
וְשַׁעְבוֹד מַלְכֵיזִית. וְאַחַר כֵּן שָׂאֵל לוֹ הַקַּב"ה
לְאַבְרָהָם, בְּמָה אַתָּה רוֹצֵה שִׁירְדוּ בִּנְיָד
לְהַשְׁתַּעֲבֵד, כֹּאשֶׁר יִתְבַטְלוּ מִן הַתּוֹרָה
וְהַקִּרְבָּנוֹת, בְּגִיהֶנֶם אוֹ בְּמַלְכֵיזִית, וּבְרַר לוֹ -
אַבְרָהָם אֵת הַמַּלְכֵיזִית שִׁישַׁעְבְּדוּ בָּהֶם בְּנֵיו.
וּמִשׁוֹם הָכִי, יִצְדַק שְׁפִיר לֹוֹמַר שֶׁבִירַךְ יִצְחָק
אוֹתוֹ בְּבְרַבַּת הַגְּלוּת, כִּי בְּרַכָּה הִיא שִׁילְכוּ

חלום יעקב רמז גלות וגאולה

וְעוֹד אִיתָא בְּמִדְרַשׁ שָׁם (סח, יג) ¹⁰, רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי פֶּתַר קִרְיָא בְּגָלוּת, חֲלוֹם יַעֲקֹב

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

משמע שרואה האדם בחלומו בלילה, מענין מה
 שמהרהר ביום, ואין חלומות אלו לא דברים בטלים
 ואין בהם משמ. אמנם מדברי רבנו נראה שדברי
 הגמרא נאמרו בחלומות אמיתיים, והיינו שגם חלום
 שמראים לאדם מן השמים, הוא מאותו ענין שהרהר
 בו ביום, שמחמת שמהרהר ביום באיזה ענין, מראים
 לו מן השמים דברים השייכים לאותו ענין, וכיון
 שהרהר יעקב ביום מענין גלות בניו, לפיכך הראו לו
 העצה לכך על ידי תורה וקרבנות. נוראה בשו"ת דברי
 מלכיאל (חלק ב סימן עב). ועיין זוהר (פרשת וישב כפג,
 א) דאכן משמע דאף החלומות האמיתיים הם גם כן
 מהרהורי דיומא, וכן משמע לשון הש"ס אין מראין
 לאדם אלא מהרהורי וכו', משמע שמראין לו מן
 השמים]. ¹⁰ וזו ראה שם במדרש שדרשו את
 הפסוקים כאן שבחלום יעקב, לענין גלות ככל

יג. לשון המדרש, וזהנה תנור עשן ולפיד' (בראשית
 טו, יז), משמעו בר אבא בשם ר' יוחנן אמר ארבעה
 דברים הראה לו, גיהנם ומלכיות ומתן תורה ובית
 המקדש. אמר לו כל זמן שבניך עסוקים בשתיים הם
 ניצולים משתיים, פירשו משתיים הם נידונין בשתיים.
 אמר לו כמה אתה רוצה שירדו בניך, כגיהנם או
 במלכיות. ר' חנינא בר פפא אמר אברהם ברר לו את
 המלכיות, רבי יודן ר' אדי ר' חמא בר חנינא אמרו
 אברהם ברר גיהנם והקב"ה ברר לו את המלכיות
 וכו'. יד. לשון הגמרא, אמר רבי שמואל בר
 נחמני אמר רבי יונתן, אין מראין לו לאדם אלא
 מהרהורי לבו, שנאמר (דניאל ב, כט) 'אנת מלכא
 רעיונך על משכבך סלקו'. ואיבעית אימא מהכא (שם
 שם, ל) 'ורעיוני לבכך תנדע'. ¹⁰ בגמרא אמרו
 'אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו', ובפשטות

שְׁחֵלוֹם הַזֶּה רֹמְזוּ עַל חֵלוֹמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע (דניאל ב, לא-לג), לֹאמַר שְׂאֲחֵר הַגְּלוּת הוּא יִגְאֹלֵם וְיִשְׁיִבֵם עַל אֲדָמְתָם.

וְהִרְאָה לוֹ גְלוּת שֶׁל בָּבֶל, פְּדֻאֲמֵרִינָן בְּגִמְרָא (פסחים פז, ב), לָמָּה הִגְלָן לְבָבֶל, מִפְּנֵי שֶׁעֲמָקָה בְּשֵׂאוֹל, לָרְמוֹז לֹא שֶׁהַגְּלוּת הוּא בְּמִקּוֹם הַגְּיָהֵנָם.

וְעוֹד אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (שם סח, יב) עַל פְּסוּק וְהִנֵּה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים וְכוּ', רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר, עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם הִרְאָה לוֹ, 'עוֹלָם' אֵין פְּחוּת מִשְׁנַיִם וְכוּ'. וְקָשָׁה, מֵאֵי נִפְקָא מִינֵיהּ בְּמַה שֶׁהִרְאָה לוֹ עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם.

וּלְפִי עֲנִינוּ אֶתִּי שְׁפִיר, שְׁיַעֲקֹב הָיָה מְהֵרָה רַבְּבוּ נְמוֹ עַל הַבְּכוֹרָה

זֶרַע שְׂמִיּוֹן הַמְּבֹאָר

הַפְּסוּק וְהִנֵּה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלָם וַיִּוֹרְדִים בּוֹ, וְכוּ', רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם הִרְאָה לוֹ - הַסּוּלָם שֶׁהִרְאָה הַקַּב"ה לִיעֲקֹב, רַחֲבוּ הִיָּה כְּמִדַּת כָּל הָעוֹלָם וְעוֹד שְׁלִישׁ, שֶׁהִרְי נֹאמַר 'מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלָם' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְאֵין לִשׁוֹן רַבִּים פְּחוּת מִשְׁנַיִם, וְכֵן נֹאמַר וַיִּוֹרְדִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, נִמְצָא שְׁנַיִ מִלְאֲכִים הָיוּ עוֹלָם וּשְׁנַיִ מִלְאֲכִים יוֹרְדִים בּוֹ בְּבַת אַחַת, וְכֵן מִלֶּאךְ רַחֲבוּ כְּשִׁלִּישׁ עוֹלָם²², וְאַרְבַּעַה מִלְאֲכִים יַחַד הֵם כְּשִׁיעוֹר עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם וְכוּ'. וְקָשָׁה, מֵאֵי נִפְקָא מִינֵיהּ - אֵיזֵה חִידוּשׁ הוֹדִיעַ הַקַּב"ה לִיעֲקֹב בְּמַה שֶׁהִרְאָה לוֹ עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם.

וְלְפִי עֲנִינוּ - מַה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל בּוּזָה הָעֵנִין אֶתִּי שְׁפִיר, שְׁיַעֲקֹב הָיָה מְהֵרָה רַבְּבוּ נְמוֹ עַל הַבְּכוֹרָה שֶׁלְקַח מִעֵשׂוֹ אִם תִּתְקַנֵּם בְּיָדוֹ

רֹמְזוּ עַל גְלוּת יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם²³, שְׁחֵלוֹם הַזֶּה שֶׁחֵלֵם יַעֲקֹב עַל הַגְלוּת רֹמְזוּ עַל חֵלוֹמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע (דניאל ב, לא-לג), שְׂרָאָה בְּחֵלוֹמוֹ צֵלֵם הַרֹמְזוּ לְאַרְבַּע מַלְכוּוֹת²⁴, וְלִפְיֶכֶךְ נִרְאָה הַגְלוּת בְּחֵלוֹם יַעֲקֹב, לֹאמַר שְׂאֲחֵר הַגְּלוּת הוּא יִגְאֹלֵם וְיִשְׁיִבֵם עַל אֲדָמְתָם²⁵.

וְהִרְאָה לוֹ הַקַּב"ה לִיעֲקֹב גְלוּת שֶׁ בְּבֶל דוֹקָא וְלֹא שְׂאֵר גְלוּוֹת, פְּדֻאֲמֵרִינָן בְּגִמְרָא (פסחים פז, ב) לָמָּה הִגְלָן לְבָבֶל, מִפְּנֵי שֶׁעֲמָקָה הִיא בְּשֵׂאוֹל²⁶, וְלִכְךָ בְּדוֹקָא הִרְאָה לוֹ הַקַּב"ה גְלוּת בְּבֶל, מִשּׁוֹם שֶׁרְצָה לָרְמוֹז לוֹ לִיעֲקֹב אֵת עֲנִין הַטּוֹבָה שֶׁבְּגְלוּת, שֶׁהַגְּלוּת הוּא לִישְׂרָאֵל בְּמִקּוֹם הַגְּיָהֵנָם, כִּי אֲבֵרָהֵם בִּירֵר לוֹ אֵת הַגְלוּוֹת בְּמִקּוֹם גִּיהֵנוֹם.

רְמוֹ בְּחֵלוֹם עַל קִיּוֹם הַבְּכוֹרָה בִּידוֹ וְעוֹד אֵיתָא בְּמִדְרָשׁ (שם סח, יב) עַל

צִיּוֹנִים וּמְקוֹדוֹת

שְׁעִמּוּקָה כְּשֵׂאוֹל, שְׁנֹאמַר (הוֹשַׁע יג, יד) 'מִיָּד שֹׂאוֹל אֶפְדֵם מִמוֹת אֲגָלָם'. כֹּא. וְלְפִי פְּשׁוּטוֹ פִּירֵשׁ רַש"י (פסחים פז, ב ד"ה שְׁעִמּוּקָה), שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁעִמּוּקָה הִיא כְּשֵׂאוֹל יִמְהַר הַקַּב"ה לְגַאֲלָנוּ מִשֵּׁם. כִּב. לִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, ר' בְּרַכְיָה אָמַר עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם הִרְאָה לוֹ. 'עוֹלָם' אֵין פְּחוּת מִשְׁנַיִם, וַיִּוֹרְדִים' שְׁנַיִם. וּמִנֵּיין שֶׁהַמֶּלֶאךְ שְׁלִישׁוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֹאמַר (דניאל י, ה) 'וְגוֹיּוֹת כְּתִרְשִׁישׁ וּפְנִיּוֹ כְּמִרְאָה בְּרַק וְעֵינָיו כְּלִפְיָדֵי אֵשׁ וְזוֹרְעוֹתָיו וּמְרַגְלוֹתָיו כְּעֵין נְחוּשַׁת קָלָל'. כִּג. שֶׁכֵּן כְּתוּב (דניאל י, ה) שֶׁהַמֶּלֶאךְ גִּדְּלוּ כְּמוֹ יָם תְּרִשִׁישׁ, וּמִסּוֹרַת בִּידוֹ שֶׁשִׁיעוֹר יָם תְּרִשִׁישׁ רַחֲבוּ אֶלְפִים כְּשִׁיעוֹר שְׁלִישׁ עוֹלָם (חולין צא, ב).

וְחֵלוֹמוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר. יז. כִּי מַעֲשֵׂי אֲבוֹת סִימָן לְבָנִים, וְכֵשֶׁם שֶׁכֵּאֵן הִיָּה ה' נֹצֵב עֲלֵינוּ לְשִׁמְרוֹ כֵּךְ עֲתִיד לְעִמּוֹד לִימֵינוֹם גַּם בְּגְלוּת (יִפֶּה תוֹאֵר). יח. וְצֵלֵם זֶה גֵרֵם רְעוּת לִישְׂרָאֵל, כִּי בְּסִיבַת חֵלוֹם הַקִּים נְבוּכַדְנֶצַּר צֵלֵם זָהָב שִׁיֵּהוּ הַכֵּל מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ וְהַתְּגַלְגָּלָה רְעָה עַל יִשְׂרָאֵל (רֵאָה יִפֶּה תוֹאֵר), וְעוֹד רְעָה הִיתָה בְּחֵלוֹם הַצֵּלֵם כִּי נִשְׁכַּח הַחֵלוֹם מֵעַם נְבוּכַדְנֶצַּר וּבִיקֶשׁ לְגִזּוֹר מִיָּתֵה עַל דְּנִיָּאֵל וְחִבְרִיו (נֹור הַקֹּדֶשׁ עַל הַמִּדְרָשׁ). יט. כִּי גַם בְּחֵלוֹם זֶה הִיָּה ה' עֲמוֹ וְהַבְּטִיחוֹ לְהִשְׁיִבוֹ אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתָיו, וְכֵן הִיָּה גַם בְּגְלוּוֹת בְּנֵי שִׁיֵּהוּ מוֹבְטָחִים לְשׁוֹב לְאַרְצָם. כ. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאֹמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, לֹא הִגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל אֲלֵא מִפְּנֵי

מֵאֲמָרוֹם ז'ל וְהִנֵּה מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים, עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם הִרְאָה לוֹ וְכוּ'

²² רַחֲבוּ כְּמִדַּת כָּל הָעוֹלָם וְעוֹד שְׁלִישׁ, שֶׁהִרְי נֹאמַר 'מִלְאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלָם' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְאֵין לִשׁוֹן רַבִּים פְּחוּת מִשְׁנַיִם, וְכֵן נֹאמַר וַיִּוֹרְדִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, נִמְצָא שְׁנַיִ מִלְאֲכִים הָיוּ עוֹלָם וּשְׁנַיִ מִלְאֲכִים יוֹרְדִים בּוֹ בְּבַת אַחַת, וְכֵן מִלֶּאךְ רַחֲבוּ כְּשִׁלִּישׁ עוֹלָם²², וְאַרְבַּעַה מִלְאֲכִים יַחַד הֵם כְּשִׁיעוֹר עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם וְכוּ'. וְקָשָׁה, מֵאֵי נִפְקָא מִינֵיהּ - אֵיזֵה חִידוּשׁ הוֹדִיעַ הַקַּב"ה לִיעֲקֹב בְּמַה שֶׁהִרְאָה לוֹ עוֹלָם וּשְׁלִישׁ עוֹלָם.

שְׁלֶקַח מַעֲשֹׂה, אִם תִּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ אִם
 לָאוּ, וְאִין מְרַאֲיוֹן לוֹ לְאָדָם כַּנִּל, וְהַעֲלֵמוֹת הֵם
 וְהַעֲלֵמוֹת הֵם שְׁנַיִם, וְכָל אֶחָד הֵם ג' /
 שְׁלִישִׁים, נִמְצָא שָׁהֶם בֵּין הַכֹּל שְׁשֵׁה
 שְׁלִישִׁים, וְהַכְּבוֹד נֹמַל פִּי שְׁנַיִם (דְּבָרִים
 כ"א, ז'), אִם בֵּן עוֹלָם וְשְׁלִישׁ עוֹלָם
 הִרְאָה לוֹ לְרַמּוֹ שְׁתֵּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ
 הַכְּבוֹדָה.

זָרַע שְׁמִישׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שְׁנֵיהֶם שְׁשֵׁה שְׁלִישִׁים, וְכִיּוֹן שֶׁהַכְּבוֹד נֹמַל
 פִּי שְׁנַיִם^כ, הִרִי עוֹלָה לְחֶלְקוֹ אַרְבַּעַה
 שְׁלִישִׁים, אִם בֵּן אֶתִי שְׁפִיר מֵהַ שְׁעוֹלָם - ג'
 שְׁלִישִׁים וְשְׁלִישׁ עוֹלָם הִרְאָה לוֹ, לְרַמּוֹ לוֹ
 שְׁתֵּתְקַיֵּם בְּיָדוֹ הַכְּבוֹדָה וַיִּקְבַּל לְחֶלְקוֹ
 כְּשִׁיעוֹר אַרְבַּעַה שְׁלִישִׁים.

אִם לְאוֹ^כ, וְאִין מְרַאֲיוֹן לוֹ לְאָדָם בְּחִלּוּמוֹ
 אִלָּא מֵהַרְהוּרֵי לִיבּוֹ וּכְנִי^כ, וְהַעֲלֵמוֹת הֵם
 שְׁנַיִם, עוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הַבָּא, וְכָל אֶחָד
 שִׁלְשֵׁם מֵאוֹתָם הַעֲלֵמוֹת הֵם ג' שְׁלִישִׁים,
 נִמְצָא שָׁהֶם - שְׁנֵי הַעֲלֵמוֹת בֵּין הַכֹּל -
 כְּשִׁמְחֵלְקִים אוֹתָם לְחֶלְקִים שׁוּיִם, יַעֲלוּ בֵּין

צִיּוּנִים וּמְקוֹדוֹת

שֶׁהִיא מֵהַרְהַר בְּלִיבּוֹ בְּשַׁעוֹת הַיּוֹם. וְכִמּוֹ שֶׁהַתְּבֹאֵר
 לְעֵיל בְּסִמּוּךְ שֶׁגַם זֶה נִרְמַז בְּדְבָרֵי חוֹז"ל 'אִין מְרַאֲיוֹן
 לוֹ לְאָדָם אִלָּא מֵהַרְהוּרֵי לִיבּוֹ'. כ.ו. דְּבָרִים כ"א,
 יז.

כד. שֶׁהִיא מֵחֶמֶת כֵּן בְּרַח יַעֲקֹב מַעֲשֹׂה, מִשּׁוֹם שֶׁרַצָּה
 עָשָׂה לְנַקּוּם בּוֹ וְלִהְיוֹרְגוֹ, עַל שֶׁלֶקַח מִמֶּנּוּ אֶת בְּכוֹרָתוֹ
 וְאֶת בְּרַכְתּוֹ, וְכִמְבֹאֵר בְּפִסְקִים (בְּרַשִׁית כו, לו; שֵׁם,
 מ"א). כה. שֶׁהָרָאוּ לוֹ בְּחִלּוּמוֹ תְּשׁוּבָה עַל מֵה





מדור יחודי ומרתק בעניינים שונים
מפי הדרשן והמגיד העפורסם
פה עפיק מרגליות
הרה"ג רבי מנחם יוסטמן שליט"א

למיצת המדור
חייזו 'קול זרע שבשול'
02-80-80-600

נמסר בשפות לשוה"ק אידיש ואנגלית
הקישו בכניסה למערכת:

ללשוה"ק **130** לאידיש **230** לאנגלית **330**

תענוז רוחני צילאוי, אסור לפספס!

ביק סכר זכו לישועות • הצטרפו לרביק סכר זכו לישועות • הצטרפו לרביק סכר זכו

• סמכק יולכר בסעת הלימוד הקבוע ברביק לישועה ולהרכה! •

הסתתפו עמנו!

יחד נכניס למקומות נוספים
את אור תורת 'זרע שמשון'

**בתרומה קבועה
או חד פעמית**

הינכק סותפיק
לכל הפצת תורת המתבר
בכל העולק!

ארץ ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657

ספר 'זרע שמשון' המנוקד



בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד הלאחד הוא תענוז